

İNKILAP TARİHİ VE ATATÜRK İLKELERİ

1) TRABLUSGARP SAVAŞI (1911 - 1912)

SEBEP

- İtalya'nın hammadde ve pazar arayışı (Sömürgecilik amacı ile)
- Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp'ı koruyacak gücünün olmaması
- Trablusgarp'ın konum olarak İtalya'ya yakın olması
- İtalya'nın Habeşistan yenilgisinin ezikliğini atmak istemesi
- İtalya'nın büyük devletlerin desteğini alması

SÜREÇ

- İtalya'nın Trablusgarp'ı işgal etmesine karşı karadan ve denizden yardım yapamayan Osmanlı Devleti gönüllü subaylar göndererek halkı direnişe geçirmeye çalışmıştır.

NOT: Mustafa Kemal'in ilk askeri başarıları Trablusgarp Savaşı'nda Derne ve Tobruk'ta elde ettiği başarılarıdır.

- İtalya Osmanlı Devleti'ni barışa zorlamak için On İki Ada'yı işgal etmiş, Çanakkale Boğazı'nı abluka altına almıştır. Özellikle Balkan Savaşlarının çıkmış olması üzerine Osmanlı Devleti barış istemek zorunda kalmış, **1912 Uşi Antlaşması**'ni imzalanmıştır.

SONUÇ

UŞİ ANTLAŞMASI MADDELERİ

- Trablusgarp ve Bingazi İtalyanlara bırakılacak.
- On İki Ada Osmanlı Devleti'ne ait olacak fakat Yunan tehdidine karşı geçici olarak İtalyan idaresine bırakılacak.
- Trablusgarp dini yönden halifeye bağlı kalacak.
- Kapitülasyonların kaldırılmasında İtalyanlar, Osmanlı'ya yardım edecek.
- Trablusgarp'ın Düyunu Umumiye' ye olan borcunu İtalya ödeyecektir.

NOT: Osmanlı Devleti Kuzey Afrika'daki son topraklarını da kaybetmiştir. Osmanlı'nın güçsüzlüğü anlaşılmıştır.

II) I. BALKAN SAVAŞI (1912-1913)

SEBEP

- Fransız İhtilali'nin ortaya çıkardığı milliyetçilik akımının etkisi ile kurulan Balkan Devletleri'nin sınırlarını genişletmek istemeleri.
- Osmanlı Devleti'nin Trablusgarp Savaşı'yla meşgul olması ve güçsüzlüğünün anlaşılması.
- Rusların takip ettiği Panslavizm politikası.
- Avrupa Devletleri'nin kışkırtmaları.
- Osmanlı Devleti'ni Balkanlar'dan atma düşüncesi.

SÜREÇ

Karadağ, Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan, Osmanlı Devleti'ne karşı Balkan İttifakı'nı oluşturdular. 8 Ekim 1912'de Karadağ'ın Osmanlı Devleti'ne karşı savaş açmasıyla Balkan Savaşları başladı ve diğer Balkan Devletleri de bu savaşa katıldılar.

Osmanlı Devleti savaştan kısa bir süre önce ordularının bir kısmını terhis etmiş ve sonrasında mağlup olarak Çatalca'ya kadar çekilmiştir. Rauf(Orbay) Bey, Hamidiye Zırhlısı ile başarılı mücadeleler vermişse de Ege adaları Yunanlar tarafından işgal edilmiştir. Sonunda **1913-Londra Antlaşması** imzalanmıştır.

SONUÇ

LONDRA ANTLAŞMASI İLE; bütün Balkanlar, Edirne dahil Trakya kaybedilmiş, Midye -Enez hattı sınır kabul edilmiştir.

- 📌 **Not-1:** Osmanlı Devleti'nin yenilmesinin en önemli sebebi ordunun siyasete karışmasıdır.
- 📌 **Not-2:** Balkanlar'da Osmanlılardan ayrılan en son topluluk olan Arnavutlar da bağımsızlıklarını ilan etmişlerdir (1912).
- 📌 **Not-3:** İttihat ve Terakki mensupları Bab-ı Âli baskını ile iktidarı resmen ele geçirmişlerdir.
- 📌 **Not-4:** Batı Trakya sorunu ortaya çıkmıştır.

III) II. BALKAN SAVAŞI (1913)

SEBEP

I.Balkan Savaşı'nda Osmanlı Devleti'nden aldıkları toprakları paylaşamayan Balkan Devletleri daha fazla pay aldığı gerekçesiyle Bulgaristan'a savaş açmıştır.

SÜREÇ

I.Balkan Savaşı'na katılmadığı halde Romanya da (Bulgaristan'ın güçlenmesinden rahatsız olduğu için) savaşa girmiştir. Osmanlı Devleti kaybettiği toprakların bir kısmını olsun geri alabilmek için Bulgaristan'ın karşısında yer almıştır.

SONUÇ

Bulgaristan bütün cephelerde mağlup olmuş, barış istemiştir.

1913 Bükreş Antlaşması: Osmanlı hariç Balkan Devletleri'nin kendi aralarında yaptıkları ve Bulgaristan'ın paylaşıldığı bir anlaşmadır.

1913 İstanbul Antlaşması: Osmanlı ile Bulgaristan arasında imzalanmıştır. Edirne geri alınmış, Meriç nehri sınır kabul edilmiştir.

1913 Atina Antlaşması: Osmanlı ile Yunanistan arasında imzalanmıştır. Girit, Selanik ve Yanya'nın Yunanistan'a ait olduğu kabul edilmiştir.

1914 İstanbul Antlaşması: Osmanlı ile Sırbistan arasında yapılmıştır. Sadece Müslüman azınlığın durumu görüşülmüştür.

IV) I. DÜNYA SAVAŞI (1914 - 1918)

A) Sebepleri

- Sanayi devrimi sonucunda devletler arasında hammadde ve pazar arayışından doğan sömürgecilik yarışı ve ekonomik rekabet
- Ekonomik yarışın devletlerarası bloklaşmalara sebep olması
- Almanya ile Fransa arasındaki Alsas Loren bölgesinden(kömür yatakları olan bölge) doğan çekişme
- Rusya ile Avusturya – Macaristan İmparatorluğu arasında Rusların Panslavizm politikasından doğan gerginlik
- Rusların Osmanlı toprakları üzerindeki boğazları ele geçirme ve sıcak denizlere inme politikası
- Avusturya – Macaristan İmparatorluğunun Bosna Hersek'i ilhakının Sırbistan ile arasında meydana getirdiği gerginlik
- Avusturya – Macaristan İmparatorluğu veliahdının Bosna Hersek'i ziyaretinde bir Sırp tarafından öldürülmesi
- Ulusal birliğini geç sağlayan Almanya ve İtalya'nın güç kazanmak için sömürgecilik yarışına katılmak istemeleri
- İngiltere ve Fransa'nın var olan sömürgelerini koruma isteği
- Fransız İhtilali ile birlikte ortaya çıkan milliyetçilik akımı etkisi ile her ulusun kendi milli devletini kurmak istemesi

B) Savaşın Başlaması ve Gelişmesi

Avusturya ile Sırbistan arasında başlayan savaş, Almanya, Rusya, Fransa ve İngiltere'nin de savaşa katılmasıyla bir dünya savaşı haline dönüşmüştür. Taraflar İttifak ve İtilaf Devletleri olarak ikiye ayrılarak adlandırılmıştır:

İttifak (Bağlaşma) Devletleri

Almanya, Avusturya – Macaristan İmparatorluğu, İtalya (Savaş başlayınca taraf değiştirmiştir.) Daha sonra Osmanlı Devleti ve Bulgaristan da katılmışlardır.

İtilaf (Anlaşma) Devletleri

İngiltere, Fransa, Rusya. Savaş başlayınca Romanya, İtalya, Portekiz, Brezilya, Japonya, A.B.D, Yunanistan, Sırbistan...

Osmanlı Devleti'nin Savaşa Girme ve İttifak Devletleri'ni Tercih Etme Sebepleri:

- Başta Balkanlar olmak üzere kaybedilen toprakları geri alma düşüncesi.
- Turancılık (Türkçülük) idealini gerçekleştirme düşüncesi.
- Almanya'nın savaşı kazanacağına kesin gözüyle bakılması.
- Siyasi yalnızlıktan kurtulmak istemesi.
- Kapitülasyonlar ve Dünyu Umumiye'den dolayı İngiltere ve Fransa'nın ekonomik baskısı altında bulunması.
- İttihatçı subaylarda Alman hayranlığı olması.
- İngiltere'den kaçan "Goben" ve "Breslav" adlı iki Alman gemisinin "Yavuz" ve "Midilli" adı verilerek satın alındığının ilan edilmesi sonrasında Karadeniz'e geçen bu gemilerin Ruslara ait Sivastopol ve Odesa limanlarını bombalaması.

Almanların Osmanlı Devleti'ni Savaşa Çekmekteki Amaçları:

- Yeni cephe açmak, kendi yüklerini hafifletmek
- Osmanlı'nın jeopolitik konumundan yararlanmak
- Halifenin nüfuzundan faydalanmak (Cihat ilanı)
- Petrol bölgelerini kontrol altında tutmak
- İngilizlerin sömürgeleri ile irtibatını kesmek
- Osmanlı'nın mevcut asker potansiyelinden faydalanmak
- Boğazlar'ın kontrol altında tutulmasıyla Rusya'ya yardım yapılmasını engellemek

C) I.Dünya Savaşı Sırasında Büyük Devletlerin Durumu

İtalya'nın Durumu: Savaş öncesi gruplaşmalarda Almanya'nın yanında yer alan İtalya, savaş başlayınca tarafsız kalmıştı. On İki Ada ve Osmanlı topraklarındaki Batı Anadolu'nun vaat edilmesiyle İtilaf Devletleri yanında savaşa katılmıştır.

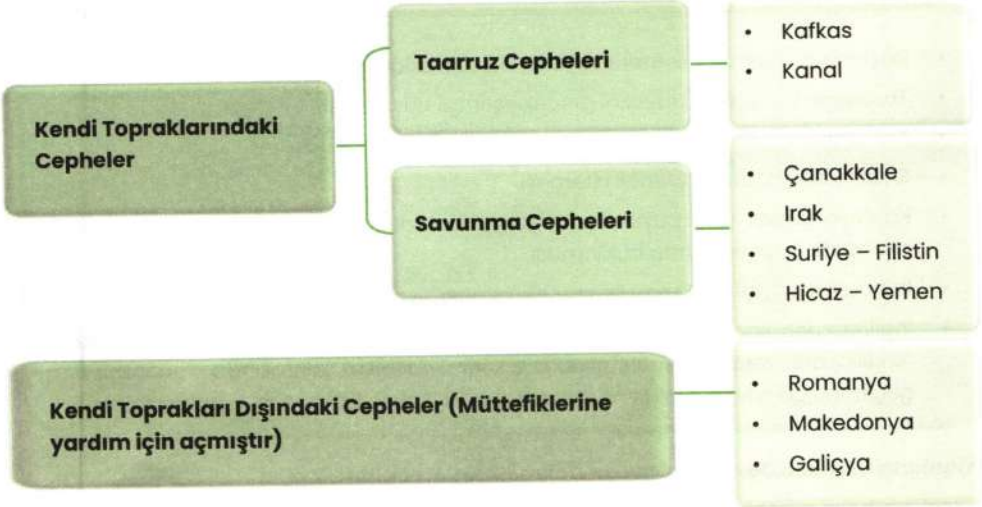
Bulgaristan'ın Durumu: II. Balkan Savaşı'nda kaybettiği toprakları geri almak isteyen Bulgaristan, Çanakkale Cephesi'ndeki galibiyetimizden sonra İttifak Devletleri'nin yanında savaşa girmiştir. **Böylece Osmanlı Devleti - Almanya arasındaki kara bağlantısı sağlanmıştır.**

Rusya'nın Durumu: Rusya'ya müttefikleri tarafından yardım yapılamayınca zor durumda kalmış, 1917'de Bolşevik İhtilali ile Çarlık Rusya'sı yıkılmış ve Sovyet Rusya kurulmuştur. Sovyet Rusya 3 Mart 1918 **Brest-Litovsk Antlaşması'yla** savaştan çekilmiştir.

ABD'nin Durumu: Savaşta uzun süre tarafsızlığını koruyan ABD, ticaret ve yolcu gemilerinin Alman denizaltıları tarafından vurulması sonucu savaşa katılmıştır. ABD'nin katılımıyla savaş kısa sürede sona ermiştir.

⚠ UYARI: Yunanistan, İtilaf grubunda savaşa en son katılan devlettir. Bulgaristan, İttifak grubunda savaşa en son katılan devlettir.

D) Osmanlı Devleti'nin Savaştığı Cepheler

Kafkas Cephesi: Doğu Anadolu'nun Rusların eline geçmesini engellemek, daha önce kaybedilen toprakları geri almak, Bakü petrolünün kontrolünü sağlamak ve Kafkasları ele geçirerek Turancılık (Türkçülük) idealini gerçekleştirmek amaçlanmıştır.

Osmanlı Devleti soğuk, hastalık ve açlık karşısında Sarıkamış Harekâtı'nda yaklaşık 90 bin şehit vermiştir. Ruslar ilerleyerek Muş, Bitlis, Van, Erzurum ve Trabzon'a kadar Doğu Anadolu'yu ele geçirmiştir. Mustafa Kemal, Muş ve Bitlis'i Ruslardan geri almıştır. 3 Mart 1918 Brest-Litovsk Antlaşması ile bu bölgeler, hatta 1878 Berlin Antlaşması'yla kaybedilen Kars, Ardahan ve Batum da geri alınmış, Kafkas Cephesi kapanmıştır.

BİLGİ NOTU: Doğu Anadolu Bölgesi'nde karışıklık çıkaran Ermeniler 1. Dünya Savaşının başlamasıyla birlikte Kafkas Cephesi'nde Rusların yanında yer alarak bölgenin savunulmasını zorlaştırmışlardır. Osmanlı Devleti bunun üzerine bölgede güvenliği sağlamak amacıyla Ermenilere yönelik "**Sevk ve İskân Kanunu**"nu çıkarmıştır.(27 Mayıs 1915) **Tehcir (Göç) Kanunu** olarak da bilinen bu kanunla Ermeniler Suriye'ye ve Irak'ın kuzeyine göç ettirilmiştir.

Kanal Cephesi: İngiltere'nin sömürgeleri ile irtibatını kesmek için Almanlarla beraber Süveyş Kanalı'na iki kez çıkarma yapılmışsa da başarılı olunamamıştır.

NOT: İngiltere tepki olarak Çanakkale ve Irak cephelerini açmıştır.

E) Çanakkale Cephesi (18 Mart 1915)

Açılma Sebepleri

- İtilaf Devletleri'nin Boğazlar üzerinden Rusya'ya yardım göndermek istemesi.
- İtilaf Devletleri'nin Osmanlı Devleti'ni savaş dışında bırakarak savaşı kısa sürede sonlandırmak istemeleri.
- İtilaf Devletleri'nin Boğazları ve İstanbul'u ele geçirerek jeopolitik açıdan avantaj elde etmek istemeleri.
- İtilaf Devletleri'nin Balkan Devletleri'ni kendi yanlarında savaşa çekerek yeni cepheler açmak istemeleri.

Sonuçları

- Nusret Mayın Gemisi'nin başarılı çalışmaları, Türk askerinin kahramanlığı ve topçuların isabetli atışları karşısında İtilaf Devletleri gerek denizde gerekse karada mağlup olmuşlardır.
- Savaş en az 2 yıl daha uzamıştır.
- Bulgaristan Osmanlı Devleti'nin yanında savaşa girmiştir.
- İngiltere ve Fransa'nın itibarı sarsılmıştır.
- Gizli anlaşmalar ortaya çıkmıştır. (Rusya'nın savaştan çekilmesi üzerine).
- Rusya'ya yardım yapılamayınca Çarlık Rejimi zor duruma düşmüş ve 1917 Bolşevik İhtilali'ne zemin hazırlamıştır.
- Mustafa Kemal'in Anafartalar, Conkbayırı, Arıburnu ve Kireçtepe'de elde ettiği başarıları, "Anafartalar Kahramanı" ilan edilerek Milli Mücadele'de lider olmasını sağlamıştır.

Irak Cephesi: İngiltere Rusya'ya karadan yardım yapmak ve petrol bölgelerini ele geçirmek amacıyla taarruza geçmişse de Osmanlı orduları tarafından Kut'ül-Amare bölgesinde durdurulmuşlardır. Fakat yardım alan İngilizler ilerleyerek Bağdat'ı ele geçirmişler ve Musul önlerine geldiklerinde Mondros Mütarekesi imzalanmıştır.

Not: Osmanlı Devleti Kut'ül Amare bölgesinde 13 bin civarında İngiliz askerini esir alarak zafer kazanmıştır. Ancak genel anlamda cephede başarısız olunmuştur.

Suriye, Filistin, Hicaz ve Yemen Cepheleri: Bu cephelerde İngilizlerle ve onların tarafına geçen Araplarla mücadele edilmiş ve kaybedilmiştir.

Not-1: İslamcılık (Ümmetçilik) fikrinin geçerliliğini kaybettiği görülmüştür.

Not-2: Osmanlılardan ayrılan en son topluluk Araplardır.

Not-3: Mustafa Kemal'in I. Dünya Savaşı'ndaki son resmi görevi; en son kapanan Suriye cephesindeki Yıldırım Orduları Grup Komutanlığı'dır.

Romanya, Makedonya, Galiçya Cepheleri: Müttefiklerine yardım amacıyla ordular gönderilen bu cepheler, Rusya'da ihtilalin çıkması ve Brest-Litowsk Antlaşması'yla kapanmıştır.

ABD'NİN SAVAŞA GİRİŞİ VE WILSON İLKELERİ (8 OCAK 1918): Alman denizaltıları İngiltere'ye ticari amaçlı mal satan ABD ticaret gemilerini batırınca ABD, İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa girdi. ABD Başkanı Wilson, savaşa girme koşulu olarak bazı ilkeler sundu. Amacı; savaş sonrası düzeni sağlamak ve barışı korumak olan 14 maddelik ilkelerini yayınladı. Buna göre;

- Boğazlar bütün devletlere açık olacaktır.
- Her millet kendi geleceğini kendisi tayin edebilecektir. Türkler nüfus çoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız olarak yaşayabilecekler, azınlıklar nüfus çoğunluğuna sahip oldukları bölgelerde bağımsız devletler kurabilecekler.
- Savaş sonrası toprak işgali olmayacaktır.
- Yenilen devletler yenilen devletlerden savaş tazminatı ve toprak almayacaktır.
- Gizli anlaşmalar iptal edilecek, barış görüşmeleri açık olacaktır.
- Alsas Loren bölgesi Fransa'ya verilecektir.
- Dünya barışını sağlamak ve sürdürmek için Cemiyet-i Akvam (Milletler Cemiyeti) kurulacaktır.
- Sömürgecilik yapılmayacaktır.

Not: ABD'nin savaşa girişi kazanan tarafı belirleyerek savaşın bitişini hızlandırmıştır.

F) Gizli Antlaşmalar (Osmanlı Devleti'ni Paylaşma Tasarıları)

1915 Boğazlar Antlaşması

Rusya'yı kendi yanlarında tutabilmek için İngiltere ve Fransa tarafından İstanbul, Boğazlar ve Marmara kıyıları Rusya'ya vadedildi.

1915 Londra Antlaşması

On İki Ada ve Batı Anadolu'nun İtalyanlara vadedilerek İtilaf Devletleri'nin yanında savaşa çekildiği anlaşmadır.

1916 Sykes – Picot Antlaşması

İngiltere ve Fransa'nın Osmanlı topraklarını paylaştıkları anlaşmadır. Çukurova, Güneydoğu Anadolu, Musul ve Suriye çevresi Fransızlara, Irak İngilizlere bırakılacak, diğer bölgelerde ise bir Arap Devleti kurulacaktır.

1916 Petrograd Antlaşması

Doğu Anadolu ve Trabzon'a kadar olan Karadeniz kıyıları daha önceki bölgelere ek olarak Rusya'ya bırakılmıştır.

1916 Mac – Mahon Antlaşması

İngilizler' in Mısır Valisi Mac-Mahon ile Hicaz Emiri Şerif Hüseyin arasında yapılmıştır. Arapların Osmanlı Devleti'ne karşı isyan etmelerine karşılık bağımsız bir Arap Devleti vadedilmiştir.

1917-Saint Jean de Maurienne Antlaşması

Rusya'nın savaştan çekilme ihtimali üzerine İtalya'nın önemi artmış ve önceki bölgelere ek olarak Batı Anadolu da İtalyanlara vadedilmiştir.

G) I.Dünya Savaşı'nın Sonuçları

- Yaklaşık 10 milyon insan hayatını kaybetmiştir.
- Bazı büyük devletler yıkılmış, milliyetçilik esasına dayalı yeni devletler kurulmuştur (Avusturya, Macaristan, Yugoslavya, Polonya, Çekoslovakya).
- Bazı devletlerde rejim değişikliği meydana gelmiştir (Rusya'da komünizm, İtalya'da faşizm, Almanya'da nazizm, Türkiye'de cumhuriyet). Genel olarak cumhuriyet ağırlıklı rejimler kurulmuştur.
- Bazı devletlerde yönetimde değişiklik olmuştur (İttihat ve Terakki mensupları yurt dışına kaçmış, yeni kabine kurulmuştur).
- Yeni teknolojik silahlar kullanılmıştır (Uçak, tank, denizaltı).
- Kurtuluş Savaşı'na sebep olmuştur.
- Mağlup devletlerle önce ateşkes, daha sonra barış antlaşmaları imzalanmıştır.

Osmanlı ile	Mondros Mütarekesi – Sevres(Sevr) Barış Antlaşması
Bulgaristan ile	Selanik Mütarekesi – Neuilly(Nöyvi) Barış Antlaşması
Avusturya ile	Villa Gusti Mütarekesi – Saint Germain (Sen Jermen) Barış Antlaşması
Almanya ile	Rethondes Mütarekesi – Versailles(Versay) Barış Antlaşması
Macaristan ile	Trianon (Triyanon)Barış Antlaşması

- Osmanlı Devleti Ortadoğu'daki topraklarını kaybetmiştir.
- I. Dünya Savaşı'nın sonuçları, özellikle yapılan ağır şartlardaki antlaşmalar (Versay Antlaşması gibi) II. Dünya Savaşı'na sebep olmuştur.
- Milletler Cemiyeti (Cemiyeti Akvam) kurulmuştur. (Bugünkü Birleşmiş Milletlerin ilk halidir)

H) Mondros Mütarekesi (30 Ekim 1918)**Siyasi Alandaki Maddeler**

- Boğazlar İtilaf Devletleri denetimine bırakılacak (Osmanlı Devleti'nin Anadolu toprakları ile Rumeli toprakları arasındaki bütünlük bozulmuştur.)
- İtilaf Devletleri güvenliklerini tehlikede gördükleri bölgeleri işgal edebileceklerdir. **(7. Madde; Bu madde ile Osmanlı toprakları işgale açık hale gelmiştir.)**
- Doğu'daki 6 ilde (Diyarbakır, Elazığ, Van, Bitlis, Erzurum, Sivas) herhangi bir karışıklık çıkarsa buralar işgal edilebilecektir. **(24. Madde; Bu madde ile Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti kurulmasına zemin hazırlanmak istenmiştir.)**

Askeri Alandaki Maddeler

- 1000 kişilik jandarma kuvveti dışındaki bütün Osmanlı orduları terhis edilecektir.
- Osmanlı donanması, gösterilen limanlarda İtilaf Devletleri'ne teslim olacaktır.
- Osmanlı Devleti silah ve cephanelerini İtilaf Devletleri'ne teslim edecektir.
- İtilaf Devletleri esirleri serbest bırakılacak, fakat Osmanlı esirleri serbest bırakılmayacaktır.

Teknik ve Ekonomik Alandaki Maddeler

Demiryolları, bütün ulaşım ve haberleşme araçları, limanlar, Toros tünelleri ve geçitler İtilaf Devletleri denetimine bırakılacaktır.

Çok ağır şartlar taşıyan, işgallere zemin hazırlayan (özellikle 7. maddesiyle) **Osmanlı Devleti'ni fiilen sona erdiren** bir anlaşmadır. İstanbul Hükümeti anlaşmayı olumlu karşılamış, Mustafa Kemal'in de içinde bulunduğu birçok aydın ise tepki göstermiştir. Mondros'a karşı Müdafaa-i Hukuk Cemiyetleri, işgallerin başlamasıyla da Kuvay-ı Milliye birlikleri kurulmuştur.

⚠ **UYARI:** Mondros Ateşkes Antlaşması, Osmanlı Devleti'nin kayıtsız şartsız teslim belgesidir.

I) MONDROS ATEŞKES ANTLAŞMASI'NDAN SONRAKİ İŞGALLER

İngiltere

Musul (**ilk işgal edilen yer**), Urfa, Antep ve Maraş'ı işgal etmiş, ayrıca İzmit, Eskişehir, Afyon, Samsun, Merzifon ve Batum'a asker çıkarmıştır.

İtilaf Devletleri

İstanbul'u fiilen işgal etmiştir. (13 Kasım 1918)

Fransa

Adana (Çukurova) ve Hatay (Dört Yol) işgal etmiştir.

İtalya

Antalya ve Konya çevresini işgal etmiştir.

ℓ **Not-1:** Urfa, Antep ve Maraş sonradan Fransa'ya devredilmiştir.

ℓ **Not-2:** Paris Barış Konferansı'ndan sonra Yunanistan İzmir'i işgal etmiştir (15 Mayıs 1919).

V) MONDROS'TAN SONRA KURULAN CEMİYETLER ZARARLI CEMİYETLER

Azınlıkların Kurduğu Cemiyetler

Mavri Mira

Rumlar tarafından kurulmuştur. Batı Anadolu ve Trakya'yı Yunanistan'a dahil ederek "Megalo idea"yı (Büyük Yunanistan'ı kurmak ve Bizans İmparatorluğunu yeniden canlandırmak) gerçekleştirmek istemişlerdir. Yunan Kızıl Haç, Fener Rum Patrikhanesi, okullardaki izci teşkilatları ve diğer Rum cemiyetleriyle işbirliği içindeydiler.

Etnik-i Eterya Cemiyeti

"Megalo İdea" amacıyla 19. yy. başlarında kurulmuş, aynı amaçla Mondros'tan sonra da faaliyetlerini sürdürmüş bir Rum cemiyetidir.

Rum Pontus Cemiyeti

Fatih'in 1461'de ortadan kaldırdığı Trabzon Rum Pontus İmparatorluğu'nu yeniden kurmak için çalışmalar yapmıştır.

Hınçak ve Taşnak Cemiyeti

Çukurova'dan Trabzon'a çizilen bir hattın doğusunda kalan bütün topraklarda bir Ermeni Devleti (Magna Armenia) kurmak için çalışmalar yapmışlardır.

Alyans – İsrailit (Makkabi) Cemiyeti

Yahudi azınlık tarafından ekonomik, dini ayrıcalıklar sağlamak amacıyla kurulmuştur.

Milli Varlığa Düşman Cemiyetler**İngiliz Muhipleri Cemiyeti**

İngilizlerle iyi geçinerek ülkeyi en az zararla kurtarmak isteyen ve İngiliz mandasını savunan bu cemiyete Padişah Vahdettin, Sadrazam Damat Ferit gibi kimseler de üyedir.

Teali İslam Cemiyeti

Halifeye ve İslamiyet'e kesin bağlılıkla kurtuluşun gerçekleşeceğine inanmışlardır; ilmi, ahlaki, sosyal yollarla siyaset yapmışlardır.

Wilson Prensipleri Cemiyeti

Amerikan mandasını savunmuşlardır.

Sulh ve Selamet-i Osmaniye Cemiyeti

Kurtuluşun Osmanlı saltanatına bağlılık ve padişaha kesin itaatle mümkün olacağına inanmışlardır. Meşrutî demokrasiyi ilke edinmişlerdir.

Kürt Teali Cemiyeti

Doğu Anadolu'da bağımsız bir Kürt Devleti kurmak için kurulmuşsa da halkın fazla desteğini alamamıştır.

Hürriyet ve İtilaf Fırkası

İttihat ve Terakkî'ye muhalif olarak kurulmuş, Mondros'tan sonra da milli mücadeleye karşı faaliyet sürdürmüştür.

Trabzon Adem-i Merkeziyet Cemiyeti

Trabzon ve çevresinde bağımsız bir Türk Devleti kurmak istemişler, zamanla milli mücadele safına geçmişlerdir.

VI) YARARLI (MİLLİ) CEMİYETLER**Trakya ve Paşaeli Cemiyeti**

Trakya ve çevresini özellikle Mavri Mira'nın faaliyetlerine karşı korumak amacıyla kurulmuştur, **ilk kurulan cemiyettir.**

İzmir Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Batı Anadolu'yu Rumlara karşı korumak amacıyla kurulmuştur. İzmir'in işgali sonrası Anadolu'ya milli mücadele için cephane taşımışlardır.

Trabzon Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Bir yandan Rum Pontus Cemiyeti'ne diğer yandan Adem-i Merkeziyet Cemiyeti'ne karşı faaliyet gösteren, Trabzon ve çevresini korumaya çalışan cemiyettir.

Kilikyalılar Cemiyeti

Çukurova bölgesini Ermenilere ve Fransızlara karşı savunma amacıyla kurulmuştur.

Harekât-ı Milliye ve Reddi İlhak Cemiyeti

İzmir'in Yunanlarca işgaliyle beraber ilhakı önlemek amacıyla kurulmuştur. İşgallere karşı fiilen karşı koymuşlardır.

Anadolu Kadınları Müdafaa-i Vatan Cemiyeti

Merkezi Sivas olmak üzere kurulmuş ve kısa sürede bütün vatana yayılmıştır. İşgalleri protesto ettikleri gibi Milli Mücadele'ye para ve mal yardımı sağlamışlardır.

Milli Kongre Cemiyeti

Türk halkının haklılığını basın yayın yoluyla Dünya kamuoyuna duyurmayı amaçlayan bir cemiyettir. Silahlı direnişi düşünmemiştir.

Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti

Doğu Anadolu'da Ermeni Devleti'nin kurulmasına engel olmak amacıyla ortak savunma kararı almış bir cemiyettir.

- ℓ **Not-1:** Cemiyetlerin hemen hemen hepsinin kuruluşunda dayandıkları nokta Wilson ilkeleri'dir.
- ℓ **Not-2:** Milli cemiyetler kendi bölgelerini kurtarmak için kurulmuş, Sivas Kongresi'nde "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmişlerdir.
- ℓ **Not-3:** Milliyetçilik ve bağımsızlık amacıyla Mondros Mütarekesi'nden sonra kurulmuşlardır.
- ℓ **Not-4:** Başlangıçta basın-yayın yoluyla mücadeleyi, gerekirse silahlı direnişe geçmeyi amaçlamışlardır.

VII) PARİS BARIŞ KONFERANSI (18 OCAK 1919)

İtilaf Devletleri'nin temsilcileri mağlup devletleri ile yapacakları barış antlaşmalarının şartlarını belirlemek için Paris'te toplanmıştır. Sevr hariç diğer barış antlaşmalarının şartları belirlenmiş, Osmanlı topraklarını paylaşma konusunda anlaşmadıkları için Sevr sonraya bırakılmıştır. Gizli anlaşmalar feshedilmiştir. Daha önce İtalya'ya vad edilen Batı Anadolu, İngiltere'nin çıkarına ters düştüğü için ve Yunan propagandasının etkisinde kalarak Yunanistan'a verilmiştir. Bu olay İtilaf Devletleri arasında ilk defa ikilik çıkmasına ve bir yönüyle II. Dünya Savaşı'na sebep olmuştur.

ℓ Wilson İlkeleri'nin "sömürgecilik yapılmayacak" maddesine karşı "**manda ve himaye**" fikri **ilk kez** burada ortaya atılmıştır.

VIII) İZMİR'İN İŞGALİ (15 MAYIS 1919)

Yunanlar Paris Konferansı'nda alınan karara dayanarak 15 Mayıs 1919'da İzmir'i işgal etmişler, özellikle Hasan Tahsin'in attığı ilk kurşunla beraber katliamlara girişmişlerdir.

ℓ **Not-1:** İzmir'in işgalinin önemli sonuçları:

- Kuvay-i Milliye'nin doğmasına yol açmıştır.
- İlhak amacı taşıdığı için Türk halkı büyük tepki göstermiştir.
- Reddi İlhak Cemiyeti kurulmuştur.

IX) AMİRAL BRİSTOL RAPORU (13 EKİM 1919)

Amerikalı bir amiral olan Bristol'un başkanlığındaki bir heyet Batı Anadolu'ya gelerek incelemelerde bulunmuş ve burada nüfus çoğunluğunun Türklere ait olduğunu, katliamlardan Yunanların sorumlu olduğunu ve İzmir'in işgalinin haksız olduğunu ileri sürmüştür. ABD kandırıldığını görmüş, Wilson ilkelerinin uygulanmamasına kızarak aktif dünya siyasetinden çekilmiş ve "Monroe Doktrini"ne geri dönmüştür.

ℓ **NOT:** Amiral Bristol raporu Türk halkının ve Kurtuluş Savaşı'nın haklılığını göstermesi açısından önemlidir. Batı Anadolu'daki Yunan işgalinin haksızlığını dünyaya duyuran ilk uluslararası belgedir.

KUVAY-I MİLLİYE: Mondros Mütarekesi'nden sonra başlayan işgaller, işgallere İstanbul Hükümeti'nin sessiz kalması ve Osmanlı ordularının terhis edilmiş olması üzerine kurulmuştur. Halkın kurduğu bölgesel direniş güçleridir. Düzenli ordu kuruluncaya kadar düşmanı oyalamayı ve kayıp verilmeyi amaçlamış; ihtiyaçlarını halktan karşılayan, belli bir merkezden yönetilmeyen düzensiz ordulardır.

ℓ **NOT:** TBMM'ye karşı çıkan isyanların bastırılmasında etkili olmuşlar ve düzenli ordunun çekirdeğini oluşturmuşlardır. İlk Kuvay-ı Milliye direnişi Dört Yol'da (Hatay) başlamıştır.

X) KURTULUŞ SAVAŞI HAZIRLIK DÖNEMİ

13 Kasım 1918'de İstanbul'a gelen Mustafa Kemal siyasi yollarla mücadele etmek, bir hükümet kurmak veya kurulacak hükümette bakan olabilmek için çalışmıştır. Baskı altındaki İstanbul'da amacına ulaşamayacağını anlayınca Anadolu'ya geçmek ve milli mücadeleyi başlatmak istemiştir.

Kurtuluş Çareleri:

Aydınlar arasında vatanın kurtuluşu için şu görüşler ileri sürülmüştür:

- Amerikan mandasına girmek.
- İngiliz mandasına girmek.
- Bölgesel kurtuluş gerçekleştirmek.
- Milli iradeye dayalı, tam bağımsız yeni bir devlet kurmak.

A) Mustafa Kemal'in Samsun'a Çıkması (19 Mayıs 1919)

Samsun çevresindeki Türklerin silahlanmasını ve teşkilatlanmasını engellemek için Mustafa Kemal 9. Ordu Müfettişi olarak 19 Mayıs 1919'da Samsun'a gönderilmiştir. Samsun'da yayınladığı raporda Rumların siyasi emellerinden vazgeçmeleri halinde karışıklığın kendiliğinden sona ereceğini belirtmiştir.

NOT: 19 Mayıs 1919 Kurtuluş Savaşı'nın başlangıcı kabul edilmektedir.

B) Genelgeler

HAVZA GENELGESİ (28 MAYIS 1919)

Mustafa Kemal daha güvenli bir bölge olan Havza'ya gitmiş, orada halkı bilinçlendirmek ve halkın işgallere karşı tepkisini artırmak için bir genelge yayınlamıştır. Buna göre;

- İşgallere karşı mitingler düzenlenerek işgaller protesto edilecek.
- İtilaf Devletleri temsilcilerine ve İstanbul Hükümeti'ne işgalleri kınayıcı telgraflar çekilecek.
- Müdafaa – i Hukuk Cemiyetleri yaygınlaştırılacak.
- İşgallerin ciddiyeti halka anlatılacak.
- Bütün bunlar yapılırken azınlıklara iyi davranılacak.

Genelge etkili olmuş, ilk önce Havza'da daha sonra başta İstanbul olmak üzere birçok bölgede mitingler düzenlenmiştir. Mustafa Kemal Harbiye Nezareti tarafından İstanbul'a çağırılmışsa da dönmemiş, Amasya'ya hareket etmiştir.

AMASYA GENELGESİ (22 HAZİRAN 1919)

Mustafa Kemal milli birliği gerçekleştirmek ve Kurtuluş Savaşı'na çağrıda bulunmak amacıyla çeşitli komutanların da imza ve desteğini alarak Amasya'da yeni bir genelge yayınlamıştır (Ali Fuat, Kazım Karabekir Rauf Orbay, Refet Bele). Buna göre;

- Vatanın bütünlüğü ve milletin istiklali tehlikededir. (Kurtuluş Savaşı'nın gerekçesidir.)
- İstanbul Hükümeti üzerine aldığı vazifenin gereğini yerine getirememekte, bu durum milletimizi yok olmuş gibi göstermektedir. (Gerekçe)
- Milletin istiklalini yine milletin azim ve kararı kurtaracaktır. (Kurtuluş Savaşı'nın amaç ve yöntemi)
- Milletin haklarını tüm dünyaya duyuracak olan milli bir kurul oluşturulmalıdır. (Temsil heyetinden bahsediliyor.)
- Her bakımdan güvenli bir bölge olan Sivas'ta milli bir kongre toplanmalıdır. (Davet)
- Bunun için yurdun her yerinden 3 delege seçilmeli, seçimlerin yapılamadığı yerde halkın güvenini kazanmış 3 kişi belirlenip derhal yola çıkarılmalıdır.
- Delegelerin belirlenmesinde, Müdafaa-i Hukuk ve Reddi-i İlhak Cemiyetleri ve belediyeler görevlendirilmiştir. (Böylece Kurtuluş Savaşı'nı yayma ve millete mal etmek hedeflenmiştir)
- Bütün bu işler büyük bir gizlilik içinde yapılmalı ve milli bir sır olarak saklanmalıdır.
- 10 Temmuz'da Erzurum'da Doğu illeri adına bir kongre toplanacaktır.

-
- Not-1:** Türk inkılabının ihtilal safhası başlamıştır. İlk kez millet egemenliğine dayalı bir yönetim kurulacağından bahsedilmiştir.
- Not-2:** Halk milli mücadeleye davet edilmiştir. Milli Mücadele ruhunu harekete geçiren ilk belgedir.
- Not-3:** Sivas Kongresi'ne çağrı yapılmış, Erzurum Kongresi'nin toplanacağı duyurulmuştur.
- Not-4:** Mustafa Kemal'in Amasya Genelgesi ile yetkilerini aşması önce İstanbul Hükümeti tarafından daha sonra padişah tarafından geri çağırılmasına sebep olmuş, Mustafa Kemal, 7-8 Temmuz gecesi askerlikten istifa etmiştir.
-

C) Kongreler**ERZURUM KONGRESİ (23 TEMMUZ – 7 AĞUSTOS 1919)**

Erzurum'da 15. Kolordu Komutanı Kazım Karabekir Paşa Mustafa Kemal'e destek vermiş, Erzurum Kongresi'ne katılmasını ve başkan seçilmesini sağlamıştır.

Kongre'de çok önemli kararlar alınmıştır. Bu kararlar;

- Milli sınırlar içerisinde vatan bir bütündür, parçalanamaz. (Misak-ı Milli'ye temel teşkil etmiştir.)
- İşgallere karşı topyekûn savunmaya geçilecektir.
- Osmanlı Hükümeti vatanın bütünlüğünü koruyamazsa geçici bir hükümet kurulacak, bu hükümet üyeleri milli kongre tarafından seçilecek, milli kongre toplanana kadar hükümet görevi yapacak olan Temsil Heyeti oluşturulacaktır.
- Milli kuvvetleri etkili, milli iradeyi hâkim kılmak esastır.
- Azınlıklara milli birliğimizi ve sosyal dengemizi bozacak hak ve ayrıcalıklar verilemez.
- Manda ve himaye kabul edilemez. (İlk kez reddedilmiştir.)
- Osmanlı Mebusan Meclisi'nin bir an önce toplanmasına çalışılacaktır.
- Doğu Anadolu'daki cemiyetler, "Doğu Anadolu Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir.

ℒ **NOT-1:** Toplanması yönüyle bölgesel, kararları yönüyle millidir.

ℒ **NOT-2:** İhtilal özelliği belirgindir. İlk kez milli sınırlardan bahsedilmiştir

ℒ **NOT-3:** Sivas Kongresi'nin ve Misak-ı Milli'nin temelini oluşturmuştur.

BALIKESİR KONGRESİ (26 – 30 TEMMUZ 1919)**ALAŞEHİR KONGRESİ (16– 25 AĞUSTOS 1919)**

Batı Anadolu'da Yunanlara karşı elde edilen bazı başarılar, birliklerimizin desteklenmesi düşüncesini doğurmuştur. Bu amaçla Edirne, Balıkesir, Alaşehir ve Nazilli'de kongreler toplanmıştır.

Balıkesir Kongresi Kararları:

- Yunanlara karşı mücadele devam ettiği sürece seferberlik vardır.
- İdareyi tek elden sağlamak için merkez heyeti kurulacaktır.
- Sancaklarda ve kazalarda levazım birlikleri oluşturulacaktır.
- Ayvalık kıyılarından başlayan Soma, Akhisar, Salihli, Nazilli kasabalarından geçen bir hat üzerinde Batı Cephesi oluşturulmuştur. (**Kurtuluş Savaşı'nın ilk cephesi**)

ℒ **Not-1:** Erzurum Kongresi kararlarından habersizdir.

ℒ **Not-2:** Bölgeseldir.

ℒ **Not-3:** Alaşehir Kongresi'nde Balıkesir Kongresi kararları onaylanmıştır.

SİVAS KONGRESİ (4-11 EYLÜL 1919)

Amasya Genelgesi'nde toplanması istenilen Sivas Kongresi yurdun her yerinden gelen delegelerin katılımıyla toplanmıştır. İtilaf Devletleri'nin Sivas'ı işgal etme tehdidi ve Elazığ Valisi Ali Galip'in kongreyi basma girişimi sonuç vermemiştir. Kongrede Mustafa Kemal'in başkanlığı, manda fikri ve Erzurum Kongresi kararları tartışılmıştır.

Alınan Kararlar

- Erzurum Kongresi kararları kabul edilmiş, bazı konularda değişiklik yapılmıştır.
- "Temsil Heyeti, Doğu Anadolu'yu temsil eder." cümlesi "Temsil Heyeti bütün vatani temsil eder." şeklinde değiştirilmiştir.
- Bütün cemiyetler "Anadolu ve Rumeli Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti" adı altında birleştirilmiştir.
- Manda ve himaye kesin olarak reddedilmiştir.
- "İrade-i Milliye" adıyla bir gazete çıkarılmasına karar verilmiştir.
- Mebusan Meclisi'nin açılması için yapılan çalışmaların hızlandırılması kararlaştırılmıştır.
- Yurdun bölünmesini düşünen, Ermeni ve Rum Devleti kurmayı amaçlayan cemiyetlerin çalışmalarına izin verilemeyeceği belirtilmiştir.

Özellikleri

- 1) Toplanması ve aldığı kararlar yönüyle millidir.
- 2) Mustafa Kemal'in güç ve otoritesi artmış, milli bir lider olarak ortaya çıkmıştır.
- 3) Kurtuluş Savaşı bütün vatana yayılmış, millete mal edilmiştir.
- 4) Sivas Kongresi'nde Ali Fuat Paşa Batı Cephesi Komutanlığı'na getirilmiş, böylece Temsil Heyeti ilk defa yürütme yetkisini kullanmıştır.

Sonuçlar

- 1) Mustafa Kemal İstanbul ile haberleşmeme emrini vermiştir.
- 2) Padişah'tan Mebusan Meclisi'nin bir an önce toplanmasını ve Damat Ferit'in istifa etmesi istenmiştir.
- 3) Anadolu'daki gelişmeleri önleyemeyen Damat Ferit Paşa istifa etmiş ve yerine Ali Rıza Paşa Hükümeti kurulmuştur.
- 4) Vatansever bir kişi olan Ali Rıza Paşa milli mücadeleciyle iyi geçinmeye çalışmış, gönderdiği temsilcilerle Amasya Görüşmelerini yapmıştır.

Not: Temsil Heyeti'nin ilk siyasi başarısı Damat Ferit'in istifasıdır.

D) Amasya Görüşmeleri (20 - 22 Ekim 1919)

Ali Rıza Paşa Bahriye Nazırı Salih Paşa'yı Amasya'ya göndermiş, Temsil Heyeti ile 3 gün süren görüşmeler sonunda Salih Paşa, ileri sürülen konuları şahsen kabul etmiş, İstanbul Hükümeti'ne de kabul ettirmeye çalışacağını belirtmiştir.

Görüşülen konular:

- 1) Vatanın bütünlüğü, işgallere izin verilmemesi gerektiği
- 2) Mebusan Meclisi'nin İstanbul dışında, güvenli bir bölgede toplanması
- 3) Temsil Heyeti'nin haberi olmadan düşmanla barış görüşmelerine gidilmemesi
- 4) Azınlıklara dengeyi bozucu imtiyazlar verilmemesi

İstanbul Hükümeti meclisin toplanması dışındaki konulara sıcak bakmamıştır.

NOT: Temsil Heyeti ilk defa İstanbul Hükümeti tarafından tanınmıştır.

E) Temsil Heyeti'nin Ankara'ya Gelişi (27 Aralık 1919)

Mustafa Kemal meclisin İstanbul dışında toplanmasını istemişse de arkadaşları bile mevcut kanunlara göre bunun mümkün olmadığını belirtince ısrarcı olmamış, seçimlerin yapılmasını beklemeye başlamıştır. Bu arada Temsil Heyeti'nin merkezi Ankara'ya taşınmıştır.

Bunun sebepleri:

- 1) Ulaşım ve haberleşme yönünden elverişli olması
- 2) Coğrafi konumunun uygunluğu
- 3) Batı Cephesi'ne yakınlığı
- 4) İşgallerden uzak güvenli bir bölge olması
- 5) İstanbul'daki meclisin çalışmalarının daha yakından takip edilebilmesi

F) Son Osmanlı Mebusan Meclisi'nin Toplanması (12 Ocak 1920)

Seçimler hiçbir müdahale olmadan yapılmış ve genellikle Müdafaa-i Hukuk taraftarları kazanmış, Mustafa Kemal görüşmelere katılacak arkadaşlarından bazı önemli isteklerde bulunmuştur. Bu istekler;

- Kendisinin meclis başkanı seçilmesi (Böylece meclis başkanı sıfatıyla, meclisin dağıtılması durumunda, yeni bir meclis toplayabilecektir.)
- Müdafaa-i Hukuk adlı bir grup oluşturmaları
- Misak-ı Milli kararlarının kabul ettirilmesi

NOT: İstanbul'daki padişah taraftarlığı havasından etkilenen mebuslar fikirlerini değiştirmişlerdir. Böylelikle Mustafa Kemal başkan seçilmemiş, Müdafaa-i Hukuk Grubu yerine Felah-ı Vatan adlı bir grup oluşturulmuştur. Ancak Misak-ı Milli Kararları kabul ve ilan edilmiştir.

G) Misak-ı Milli Kararları (23 Ocak 1920)**MADDELER**

- Mondros imzalandığı tarihteki sınırlarımızda vatan bölünmez bir bütündür.
- Mondros'tan önce işgal edilmiş olan üç bölgede ise halk oylamasına gidilecektir:
 - Kars, Ardahan, Batum
 - Batı Trakya
 - Arapların yaşadığı yerler
- İstanbul, Marmara ve Halifenin güvenliğinin sağlanması şartıyla Boğazlardan geçiş serbest olacaktır.
- Ülkemizdeki azınlıklara tanınan haklar, komşu devletlerdeki Türklere tanınan haklar kadar olacaktır.(Uluslararası eşitlik ilkesi)
- Siyasi, adli ve ekonomik bağımsızlığımızı kısıtlayıcı ayrıcalıkların varlığı kabul edilemez. Dış borçların ödenmesi de bununla ilgilidir.

ÖNEMİ

- Yeni kurulacak Türk Devleti'nin sınırları çizilmiştir.
- Erzurum ve Sivas Kongresi kararlarına dayanır.
- Son Osmanlı Mebuslar Meclisince onaylanmış, ilk TBMM tarafından uygulanmıştır.
- Kabul edilebilecek askeri şartları içerdiğinden bir barış programı niteliğindedir.
- Wilson ilkeleri esas alınmıştır.

SONUÇLARI

- Seçimlerin yapılmasına ve meclisin çalışmalarına müdahale etmeyen İtilaf Devletleri, Misak-ı Milli'nin ilanını büyük bir şaşkınlık ve öfke ile karşılamışlardır.
- İstanbul Hükümeti'ne baskı yapmışlar, Ali Rıza Paşa istifa etmiş, Salih Paşa hükümeti kurulmuştur.
- Kararlara tepki olarak İstanbul'u işgal etmişlerdir (16 Mart 1920). Böylece Osmanlı Devleti bir kez daha fiilen sona ermiştir.
- Meclis dağıtılmış, üyelerinin bir kısmı tutuklanıp sürgün edilmiştir.
- Mebusların bir kısmı Anadolu'ya kaçarak Milli Mücadele'nin kadro yönüyle güçlenmesini sağlamışlardır.
- İstanbul'un işgalini kınayan ve baskılara rağmen Milli Mücadele'ye karşı olduğunu bildirmeyen Salih Paşa istifa etmek zorunda kalmış, Damat Ferit Paşa yeniden hükümeti kurmuştur.
- Böylece Temsil Heyeti ile İstanbul Hükümeti arasında başlayan yakınlaşma tekrar gergin bir hale dönmüştür.
- Mustafa Kemal kurtuluş hareketinin padişah ve halifenin de kurtuluşunu amaçladığını belirtmiştir.

ℓ NOT: Böylece milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasına çalışılmıştır.

- Anadolu'da yeni bir meclisin toplanması tartışmasız kabul edilir hale gelmiştir.

H) TBMM'nin Açılışı (23 Nisan 1920)

İstanbul'daki gelişmeleri yakından takip eden Mustafa Kemal 19 Mart'ta yayınladığı bir genelgeyle bütün yurttaki seçimler yapılmasını ve Ankara'da yeni bir meclis toplanmasını istemiştir. Buna göre TBMM, 23 Nisan 1920'de Sinop mebusu Şerif Bey'in başkanlığında toplanmıştır. İstanbul'dan kaçan Mebusan Meclisi üyeleri de TBMM'ye kabul edilmiştir.

ℓ Not: Böylece milli iradeye saygı gösterilmiş, milli birlik ve bütünlüğün sağlanmasına çalışılmıştır.

Alınan İlk Kararlar:

- Yeni bir hükümet kurmak zorunludur.
- Geçici bir hükümet kurmak veya padişah vekili atamak doğru değildir (Meclisin bağımsızlığını ve devamlılığını sağlamak istenmiştir).
- TBMM'nin üzerinde hiçbir güç yoktur.
- Yasama, yürütme ve yargı yetkileri (**güçler birliği ilkesi**) meclise aittir (Amaç; işlerin tek elden ve hızlı bir şekilde yürütülmesidir).

- Hükümetin üyeleri meclis içerisinde seçilir. Meclisin başkanı Hükümetin de başkanıdır.(Meclis Hükümeti Sistemi vurgulanmıştır)
- Padişah ve halife baskı ve zorlamadan kurtulduğu zaman meclisin aldığı karara göre uygun olan yerini alır.

Yorumlar:

- Amacı Misak-ı Milli'yi gerçekleştirmek ve vatani düşman işgalinden kurtarmak olan kişilerden (idealistlerden) kurulmuştur.
- Kurtuluştan sonra yapılacak inkılaplar bu meclisin gündemini oluşturmayacaktır.
- Bu meclisin gerçekleştirdiği tek inkılap; saltanatın kaldırılmasıdır.
- Meclisteki subaylar askerlik mesleğini de beraber yürütmüşlerdir. (Meclisle cephelerin irtibatını sağlamak için)
- TBMM'ye karşı çıkan isyanlara karşı 29 Nisan 1920'de "Hıyanet-i Vataniye Kanunu" çıkarılmıştır.
- İstiklal Mahkemeleri vasıtasıyla meclis yargı gücünü kullanmıştır.
- Olağanüstü yetkilere sahip, sert tedbirler alan ihtilalci meclistir.
- 20 Ocak 1921 'de "Teşkilat-ı Esasiye" adıyla ilk anayasa hazırlanmıştır.
- Kurucu meclis özelliği taşımasına rağmen, "Olağanüstü yetkilere sahip meclis" statüsünde açılmış, Meclis Hükümeti sistemi benimsenerek işlerin hızlı yürümesi ve meclis ile hükümetin uyum içinde çalışması sağlanmıştır.

Not: Misak-ı Milli kararlarının kabulüyle birlikte Mebusan Meclisi'nin dağıtılması ve İstanbul'un işgal edilmesi, Ankara'da TBMM'nin açılmasına zemin hazırlamıştır.

XI) TBMM'YE KARŞI ÇIKAN İSYANLAR

Sebepleri

- İtilaf Devletleri'nin denetimleri devam ettirebilmek amacıyla Boğazlar'ın çevresinde tampon bölgeler oluşturmak istemeleri
- Şeyhülislamdan alınan fetva ile Kuvay-ı Milliyecilerin dinsiz ilan edilmesi
- Yapılan gıyabi yargılamada Mustafa Kemal ve arkadaşları hakkında idam kararı çıkarılması
- Milli mücadelecilerin Bolşeviklikle veya İttihatçılıkla suçlanmaları
- Bütün bu suçlamaların İngiliz uçaklarıyla halka ulaştırılması
- Bazı zengin ve nüfus sahibi kişilerin çıkarlarını korumak istemesi
- Azınlıkların bağımsız devlet kurma amaçları
- Bazı Kuvay-ı Milliyecilerin halka baskı yapması
- Bazı Kuvay-ı Milliyecilerin düzenli orduya katılmak istememesi

İstanbul Hükümeti'nin Çıkardığı İsyanlar

Anzavur İsyanı: Balıkesir çevresinde iki kez isyan etmiş; Çerkez Ethem kuvvetlerince bastırılmıştır.

Kuvay-ı İnzibatiye İsyanı (Halifelik Ordusu): Geyve, Adapazarı çevresinde faaliyet gösteren Halifelik Ordusu Ali Fuat Paşa birlikleri tarafından mağlup edilmiştir. Kuvayi İnzibatiye'nin bir kısmı Kuvayi Milliye safına katılmışlardır.

İstanbul Hükümeti ile İtilaf Devletleri'nin Çıkardığı İsyanlar

Bolu, Düzce, Hendek, Adapazarı İsyanları: İtilaf Devletleri'nin Boğazlar çevresinde tampon bölgeler oluşturmak amacıyla çıkarttıkları isyanlardır. Ali Fuat Paşa ve Refet Bey birlikleri tarafından bastırılmıştır.

Afyon İsyanı (Çopur Musa): Askerleri firara teşvik eden Çopur Musa'nın isyanı Kuvay-ı Milliye birlikleri tarafından bastırılmış, Yunanlara sığınmıştır.

Yozgat İsyanı: Çapanoğlu ailesi nüfuzlarını kaybetmek endişesiyle isyan etmiş, birliklerimizi uzun süre uğraştırmıştır. İsyan Çerkez Ethem kuvvetlerinin de yardımıyla bastırılmıştır.

Konya İsyanı: Delibaş Mehmet adında birisi isyan başlatmış, hükümet konağını basmış ve isyanı genişletmiştir. Daha sonra Refet Bey tarafından isyan bastırılmıştır.

Milli Aşireti İsyanı: Urfa taraflarında Fransızlar tarafından kışkırtılan Milli Aşireti, Fransız ordusuyla beraber Kuvayi Milliyecilere karşı mücadele etmişse de başarılı olamamıştır.

NOT: Ayrıca Bayburt'ta Şeyh Eşref İsyanı, Bozkır'da Zeynel Abidin İsyanı, Diyarbakır'da Ali Batı İsyanı, Yeni Han'da Postacı Nazım İsyanı, Garzan'da Cemil Çeto İsyanı, Dersim çevresinde Koçgiri İsyanı gibi isyanlar da çıkmıştır.

Azinlikların Çıkardığı İsyanlar

Azinliklar Wilson ilkelerine göre buldukları bölgelerde bağımsız Devletler kurabilmek için isyanlar çıkarmışlardır. İtilaf Devletleri tarafından da desteklenen azinlik isyanları Kurtuluş Savaşı'nın kazanılmasıyla son bulmuştur

Not: En son bastırılan isyan Karadeniz'den yardım alabilen Pontus Rumlarının isyanıdır.

Kuvay-ı Milliyeciler'in Çıkarıldığı İsyanlar

Çerkez Ethem İsyanı: Emrindeki Kuvayi Seyyare adındaki kuvvetlerle Yunanlara ve TBMM'ye karşı çıkan isyanların bastırılmasında önemli rol oynamıştır. Fakat daha sonra düzenli orduya katılmak istemeyerek isyan etmiş, I. İnönü Savaşı'nın hemen sonrasında isyanı bastırılmış, Çerkez Ethem Yunanlara sığınmıştır.

Demirci Mehmet Efe İsyanı: Demirci Mehmet Efe de düzenli orduya katılmayarak isyan etmiş, Ali Fuat Paşa tarafından isyanı bastırılmıştır.

TBMM'nin Aldığı Tedbirler

- "Hıyanet-i Vataniye Kanunu" çıkarılmıştır. (29 Nisan 1920).
- İstanbul Hükümeti ile bütün haberleşme kesilmiş, evraklar geri gönderilmiştir.
- Ankara müftüsü Rifat Börekçi Efendi'nin başkanlığında birçok âlimin imzasını taşıyan karşı fetva yayınlanmıştır.
- Gezici "Nasihah Heyetleri" oluşturulmuştur.
- Üyeleri milletvekillerinden oluşan İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur. (11 Eylül 1920)

NOT: İstiklal Mahkemeleri TBMM'nin yargı gücünü kullanmasına bir örnektir.

İsyanların Sonuçları

- Millî Mücadele'nin uzamasına ve kurtuluşun gecikmesine sebep olmuştur.
- Yunanların ilerlemesine zemin hazırlamıştır.
- Boş yere kardeş kanı akıtılmış, cephane harcanmıştır.
- İsyanların bastırılmasıyla Anadolu'da TBMM'nin güç ve otoritesi artmıştır.

XII) SEVR BARIŞ ANTLAŞMASI (10 Ağustos 1920)

Diğer mağlup devletlerle yapılan barış antlaşmalarının şartları Paris Konferansı'nda belirlendiği halde Sevr'in şartları San Remo görüşmelerinde ortaya konmuştur. **Bu gecikmenin sebebi:**

- Osmanlı'yı paylaşma konusunda anlaşmaya varamamaları
- Geçen süre içerisinde daha fazla toprak işgal etmek istemeleri
- Bir ateşkes antlaşması olan Mondros'un bir barış antlaşması gibi hükümler taşıması

Sevr'deki görüşmelerde şartları çok ağır bulan Tefik Paşa antlaşmayı imzalamayınca İngilizlerin desteklediği Yunanlar bir taraftan Edirne'yi diğer taraftan Balıkesir ve Bursa'yı

işgal etmişlerdir. Bu gelişmeler üzerine Saltanat Şurası toplanmış ve Sevr'in imzalanmasına karar verilmiştir.

Kararlar:

- Osmanlı Devleti İstanbul ve Orta Anadolu'da küçük bir bölgeyle sınırlandırılacak.
- Boğazlar Türklerin dahil olmadığı bir komisyon tarafından idare edilecek.
- Kapitülasyonlar en geniş şekli ile bütün devletlere tanınacak.
- Azınlıklar vergi vermeyecek, askerlik yapmayacak.
- Yunanlara; İzmir dahil Batı Anadolu ve Midye - Büyük Çekmece hattının batısında kalan bütün Doğu Trakya bırakılacak.
- İngilizlere; Musul, Kerkük, Irak, Filistin ve Arabistan bırakılacak.
- Fransızlara, Adana, Malatya, Sivas çevresi ile Suriye bırakılacak.
- İtalyanlara; Antalya, Konya ve Güneybatı Anadolu'nun içlerine kadar olan bölgeler bırakılacak.
- Doğu Anadolu'da iki yeni devlet kurulacak (Ermenistan, Kürdistan).
- 50000 kişi haricinde asker bulundurulmayacak, ağır silahlar edinilmeyecek.

Not-1: Antlaşmanın geçerli olabilmesi için meclis tarafından onaylanması gerekmekte idi. Mebusan Meclisi kapatıldığı için bu mümkün olmadı. Bu yüzden Sevr hukuki geçerliliği olmayan ölü doğmuş bir antlaşma olarak kalmıştır.

Not-2: TBMM antlaşmayı onaylamamış, onaylayanları da vatan haini ilan etmiştir.

Not-3: Kurtuluş Savaşı sonrasında Sevr yerine Lozan Barış Anlaşması imzalanmıştır.

XIII) KURTULUŞ SAVAŞI'NDAKİ CEPHELER

A) Doğu Cephesi

GENEL

1878 Berlin Antlaşması'nda Rusya'nın Ermenilerin koruyuculuğunu üstlenmesiyle Ermeni sorunu ortaya çıkmıştır. Özellikle Rusya'nın, ayrıca İngiltere ve Fransa'nın kışkırtmaları söz konusudur. Brest-Litovsk Antlaşması'ndan sonra Kafkaslar'da ilerleyişe geçen Osmanlı ordusu Mondros'tan sonra geri çekilmiş ve burada Ermenistan ve Gürcistan Devletleri kurulmuştur. Ermeniler Wilson İlkeleri'ne göre nüfus çoğunluğunda olduklarını iddia ediyorlar, Çukurova ve Doğu Anadolu'yu içine alan bölgede bir Ermeni Devleti kurmak istiyorlardı. **General Harbord yayınladığı raporda Ermeni iddialarının doğru olmadığını açıklamıştır.**

TBMM açıldığı sırada Ermeniler saldırılarını artırmış, bunun üzerine Doğu Cephesi komutanlığına getirilen Kazım Karabekir Paşa'ya hareket emri verilmiştir (24 Eylül 1920). Sankamış, Kars ve Gümrü ele geçirilmiş, Ermeniler barış istemiştir. Bunun üzerine Gümrü Anlaşması imzalanmıştır.

GÜMRÜ ANLAŞMASI (3 Aralık 1920)

- Çıldır gölü ile Aras nehri sınır olacaktır.
- Berlin Antlaşması ile kaybedilen Kars çevresi ile Ardahan'ın bir bölümü TBMM'ye bırakılacaktır.
- Ermenistan TBMM'nin onaylamadığı hiçbir anlaşmayı imzalamayacaktır.
- Doğu Anadolu'da Ermenilerin çoğunlukta olmadığı kabul edilmiştir.

ÖNEMİ

- **TBMM'nin ilk askeri ve siyasi zaferidir.**
- Sevri'n geçersizliği ilk kez belirtilmiştir.
- Misak-ı Milli kısmen gerçekleştirilmiştir.
- Doğu sınırı belirlenmeye başlanmıştır.
- Ermeni meselesi çözüme kavuşturulmuştur.
- İlk kapanan cephe Doğu Cephesi'dir. Buradaki birlikler batıya kaydırılmıştır.
- Gürcistan'a bir nota verilmiş, yapılan Batum Antlaşmasıyla (23 Şubat 1921) Ardahan, Batum TBMM'ye verilmiştir.
- Halkın TBMM'ye güveni artmıştır.
- TBMM'nin varlığını tanıyan ilk devlet Ermenistan'dır.

B) Güney Cephesi

Urfa, Antep ve Maraş bölgesi önce İngilizler, daha sonra Fransızlar tarafından işgal edilmiştir. Bölge halkı Fransızların Ermenileri kıskırtmaları ve yapılan katliamlar karşısında direnişe geçmiştir. Maraş ve Urfa TBMM açılmadan kurtarılmış, Antep bir yıllık bir kuşatmadan sonra düşmüştür. Çukurova bölgesinde de bazı mücadeleler yapılmıştır. Sivas Kongresi'nde alınan kararlar güneyde Kuvay-ı Milliye kurulmasına çalışılmıştır. Bölgenin işgal altında tutulmasının mümkün olmadığını anlayan Fransızlar Sakarya Savaşı'ndan sonra imzalanan Ankara Antlaşmasıyla askerlerini çekmişler, Hatay hariç Suriye sınırlarımız belirlenmiştir.

📌 **Not-1:** Güney cephesindeki başarılar halkın düşmana karşı kazandığı başarılardır. Bu cephede düzenli ordu kurulamamıştır.

📌 **Not-2:** Fransa, Ankara Antlaşması ile TBMM'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti olmuştur.

BATI ANADOLU VE İTALYA: Savaş sırasında yapılan gizli anlaşmalar ile Ege ve Akdeniz İtalya'ya verilmiş iken Doğu Akdeniz'de güçlü bir İtalya'yı menfaatlerine uygun bulmayan İngiltere, Ege Bölgesi'ni Yunanistan'a verince İtalya'nın diğer İtilaf Devletleri ile arası açılmış ve Milli Mücadele'den yana tavır koymuştur. Her ne kadar İtalyanlar Antalya yöresini işgal

etmişlerse de Ankara Hükümeti'nin orduları başarılar kazanmaya başlayınca TBMM ile çatışmayı göze alamamış ve II. İnönü'den sonra kısmen, Sakarya Zaferi'nden sonra da tamamen Anadolu'dan çekilmiştir.

NOT: İtalya ile silahlı mücadeleye girilmemiştir.

C) Batı Cephesi

Düzenli ordunun kurulması: Yunanların Bursa - Uşak arasındaki ilerleyişlerinin durdurulamaması, Gediz muharebelerinde alınan mağlubiyet, Kuvay-ı Milliye birliklerinin vatani topyekün kurtaramayacağıının, düzenli ordular karşısında başarılı olamayacağıının anlaşılması ve zaman zaman halka baskı ve zulüm yapmaları üzerine düzenli ordu kurma çalışmaları hızlandırılmıştır. Ali Fuat Paşa'nın yerine Batı Cephesi komutanlığına getirilen İsmet ve Refet beylerin çalışmalarıyla düzenli ordu kurulmuştur.

D) I. İnönü Savaşı (6 - 10 Ocak 1921)

GENEL

Yunanlar;

- Sevr'i TBMM'ye kabul ettirebilmek,
- Eskişehir'i alıp Ankara'ya ulaşarak Milli Mücadeleyi sona erdirmek,
- Gücünü göstererek İtilaf Devletleri'nden daha fazla yardım sağlamak,
- Çerkez Ethem'in isyanından faydalanmak amacıyla harekete geçmişler ve İnönü mevkiinde mağlup olarak geri çekilmişlerdir. Hemen arkasından Çerkez Ethem mağlup edilmiş, Yunanlara sığınmıştır.

SONUÇLAR

- TBMM'nin kurduğu düzenli orduların ilk zaferidir.
- Düzenli ordu çalışmaları sona ermiş, milli birlik ve bütünlük sağlanmıştır.
- Halkın kendisine ve düzenli orduya duyduğu güven artmıştır.
- Teşkilatı Esasiye (1921 Anayasası) kabul edilmiştir. (20 Ocak 1921)
- Londra Konferansı toplanmıştır. (23 Şubat - 12 Mart 1921)
- İstiklal Marşı kabul edilmiştir. (12 Mart 1921)
- Afganistan ile Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. (1 Mart 1921)
- Ruslarla Moskova Antlaşması imzalanmıştır. (16 Mart 1921)
- İsmet Bey generalliğe yükselmiştir.
- İstiklal Mahkemeleri kaldırılmıştır.

E) Londra Konferansı (23 Şubat – 12 Mart 1921)

TBMM'nin arka arkaya aldığı başarılar özellikle de I. İnönü Zaferi'nden sonra İtalya ve Fransa'nın ısrarıyla Londra'da bir konferans toplanarak Sevr'in yeniden gözden geçirilmesine sebep olmuştur. Amaçları küçük değişikliklerle Sevr'i TBMM'ye kabul ettirmek ve Yunan ordusuna zaman kazandırmaktır. İkilik çıkarmak amacıyla hem İstanbul Hükümeti hem de TBMM konferansa davet edilmiştir.

TBMM'nin Amaçları:

- 1) Misak-ı Milli'yi dünya kamuoyuna duyurmak,
- 2) Savaş taraftarı olmadıklarını göstermek amacıyla konferansa Bekir Sami Bey'i göndermişlerdir. İstanbul Hükümeti temsilcisinin sözü TBMM temsilcisine bırakması ikilik çıkmasını önlemiştir. Bekir Sami Bey Misak-ı Milli'yi, İtilaf Devletleri ise Sevr'i savunmuşlar; neticede konferans bir netice almadan dağılmıştır.

- ℓ **Not-1:** Londra Konferansı'nın önemi TBMM'nin varlığının İtilaf Devletleri tarafından resmen tanınmış olmasıdır.
- ℓ **Not-2:** Milli Mücadele'nin savaş meydanlarında kazanılacak başarılarından sonra gerçekleşebileceği anlaşılmıştır.
- ℓ **Not-3:** İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılığı artmıştır.
- ℓ **Not-4:** İtilaf Devletlerince Yunanlara bir şans daha tanınarak taarruz emri verilmiştir.

İSTİKLAL MARŞI'NIN KABULÜ (12 Mart 1921): TBMM'nin açtığı ödüllü yarışmaya istemeyerek de olsa katılan Mehmet Akif "Kahraman Ordumuza" hitaben yazdığı şiirle birinci gelmiştir.

AFGANİSTAN İLE DOSTLUK ANTLAŞMASI (1 Mart 1921): Moskova'da Ruslarla görüşmeler sürerken, Afganistan ile bir dostluk antlaşması imzalanmış, birbirlerini tanımışlar ve yardımlaşma sözü vermişlerdir.

ℓ **NOT:** TBMM'yi tanıyan ilk Müslüman Devlet Afganistan'dır.

MOSKOVA ANTLAŞMASI (16 Mart 1921): Ortak düşman karşısında yalnızlık politikasından da kurtulmak isteyen Sovyet Rusya ve TBMM birbirlerine yakınlaşmışlar ve Moskova Antlaşması imzalanmıştır. Buna göre;

- 1) Batum Gürcistan'a verilmek şartı ile Kars, Ardahan ve Artvin'in TBMM'ye ait olduğu kabul edilmiştir. **(Misak-ı Milli'den ilk taviz verilmiştir.)**
- 2) Osmanlı Devleti ile Çarlık Rusya arasında geçmişte imzalanan anlaşmalar geçersiz sayılmıştır.
- 3) Taraflardan birinin onaylamadığı bir anlaşmayı diğeri de onaylamayacaktır.
- 4) Sovyet Rusya, TBMM'ye yardım yapacaktır.

△ **ÖNEMİ:** İlk kez bir Avrupa Devleti tarafından TBMM ve Misak-ı Milli tanınmıştır.

ℓ **Not-1:** Kapitülasyonların kaldırılması ilk kez Sovyet Rusya tarafından kabul edilmiştir.

ℓ **Not-2:** Doğu sınırimız büyük ölçüde çizilmiştir. (Kesin olarak Kars Antlaşması ile belirlenmiştir)

F) II. İnönü Savaşı (23 Mart - 1 Nisan 1921)**GENEL**

Londra Konferansı'nın hiçbir sonuç almadan dağılmasından sonra, İtilaf Devletleri Yunanlara bir şans daha tanıyıp taarruz emri vermişlerdir. Yunanlar Türk ordusunun daha fazla güçlenmesini önlemek, Sevr'i kabul ettirebilmek, Eskişehir'i ele geçirip Ankara'ya geçmek, Milli Mücadele'yi sona erdirmek amacıyla harekete geçmişler fakat İnönü mevkiinde mağlup olarak geri çekilmişlerdir. 8 Nisan'da Afyon da Yunanlardan geri alınmıştır.

SONUÇLAR

- Fransızlar Zonguldak'ı, İtalyanlar Güneybatı Anadolu'yu boşaltmaya başlamışlardır.
- Batı Cephesi birleştirilmiş ve İsmet Bey'in emrine verilmiştir.
- Düzenli orduya duyulan güven artmıştır.
- Mustafa Kemal çektiği bir telgrafla İsmet Paşa'yı tebrik etmiştir.
- Türk ordusu Dumlupınar ve Aslıhanlar'da bir taarruz denemesinde bulunmuş, fakat yeterli taarruz gücüne ulaşılamadığı için başarılı olamamıştır.

G) Kütahya - Eskişehir Muharebeleri (10 - 24 Temmuz 1921)**GENEL**

II. İnönü Savaşı'ndan sonra taarruz için yeterli gücü olmadığı anlaşılan Türk ordusuna karşı, iyi donatılmış ve üstün sayıda bir kuvvetle saldırılması durumunda başarılı olacaklarına inanan Yunanlar, taarruza geçerek Afyon, Kütahya ve Eskişehir'i ele geçirmişlerdir. Mustafa Kemal'in emri ile Türk ordusu Sakarya Nehri'nin doğusuna çekilmiştir.

SONUÇLAR

- Yunanlar Sakarya Nehri'ne kadar olan yerleri işgal etti.
- Halkta ve mecliste bir panik başladı.
- Meclisi Kayseri'ye taşıma ve yeniden Kuvay-ı Milliye ordusu sistemine dönme tartışmaları başladı.
- Mustafa Kemal'e karşı muhalefet güçlenmeye başladı.
- 5 Ağustos'ta "Başkomutanlık Yasası" çıkarılarak Mustafa Kemal "Başkomutan" ilan edilmiştir.
- 8 Ağustos'ta "Tekâlif-i Milliye Emirleri" çıkarıldı.
- İstiklal Mahkemeleri yeniden kuruldu.

BAŞKOMUTANLIK YASASI (5 Ağustos 1921) : Mustafa Kemal işleri daha hızlı yürütmek ve bu kötü gidişe son vermek amacıyla Meclis'ten geniş yetkiler istemiş, 3 aylığına başkomutanlığa atanmıştır. Buna göre yasama, yürütme ve İstiklal Mahkemeleri vasıtasıyla yargı yetkisine sahiptir. Birkaç kez uzatılan görev, 1922 Temmuzunda süresiz olarak uzatılmıştır. Cumhurbaşkanı seçilinceye kadar bu görevde kalmıştır.

TEKÂLİF-İ MİLLİYE EMİRLERİ (8 Ağustos 1921): Orduyu Sakarya Savaşı'na hazırlamak amacıyla halktan son bir kez fedakârlık istenmiş, elinde bulunan yiyecek ve giyecek maddelerinin yük ve binek araçlarının bir kısmını, silah ve cephane olarak ne varsa hepsini orduya istemişlerdir. İllerde ve ilçelerde vergi komisyonları kurulmuş, vergilerin toplanması ve askerden kaçmaların önlenmesi için yeni İstiklal Mahkemeleri kurulmuştur.

NOT: Tekâlif-i Milliye Emirleri'ne göre toplanan yardımlar Sakarya Savaşı'na yetişmemiş, daha çok Büyük Taarruz'da kullanılmıştır.

H) Sakarya Meydan Muharebesi (23 Ağustos - 13 Eylül 1921)

GENEL

Yunanlar Sakarya Nehri'nin doğusuna geçerek taarruza başlamışlar, Türk savunma hattını yer yer aşarak Ankara yakınlarına kadar gelmişlerdir. Mustafa Kemal'in "Hattı müdafaa yoktur, sathı müdafaa vardır. O sath bütün vatanıdır..." sözüyle uyguladığı yeni taktik başarıyla uygulanmış, Yunanlar durdurulmuş, sonra Sakarya Nehri'nin batısına atılmışlardır. Taarruz gücüne ulaşmamış olan Türk ordusu daha ileriye gitmemiştir.

SONUÇLAR

- Bir dönüm noktası niteliğindedir. 1683 İ. Viyana Kuşatması'ndan beri devam eden geri çekilme son bulmuştur.
- Son savunma savaşıdır.
- Yunanların taarruz gücü kırılmış ve Yunanlar savunmaya çekilmiştir.
- Sovyet Cumhuriyetleriyle Kars Antlaşması imzalanmıştır. (13 Ekim 1921)
- Fransa ile Ankara Antlaşması imzalanmıştır. (20 Ekim 1921)
- Ukrayna ile Dostluk Antlaşması imzalanmıştır. (2 Ocak 1922)
- İtalyanlar Anadolu'yu tamamen boşaltmışlardır.
- Mustafa Kemal'e "gazilik" unvanı ve "mareşallik" rütbesi verilmiştir. (19 Eylül 1921)
- İngilizler teker teker müttefiklerince terk edilince çareyi savaşı durdurmakta bulmuş ve 22 Martta iki tarafa ateşkes teklifinde bulunmuşlardır. Türk ordusunu hareketsiz bırakmak, milli hükümeti gevşetmek amaçlarını taşıyan teklif TBMM tarafından kabul edilmemiştir. Kesin başarı için kesin zaferin lazım olduğu anlaşılmıştır.
- Yunanlar, İngiliz desteğini kaybetmişlerdir.
- İngilizler ile Esir Mübadelesi Antlaşması yapılmıştır. (22 Ekim 1921)

KARS ANTLAŞMASI (13 EKİM 1921): Sakarya Savaşı'ndaki başarımızdan sonra Kafkas Cumhuriyetleri ile (Ermenistan, Azerbaycan, Gürcistan) imzalanmıştır. Buna göre; Moskova Antlaşması şartları tekrar edilmiş **ve Doğu sınırlarımız kesinlik kazanmıştır.**

I) Ankara Antlaşması (20 Ekim 1921)

GENEL

II. İnönü'den sonra TBMM ile anlaşmak için Ankara'ya elçiler gönderen Fransa, Kütahya – Eskişehir yenilgisinden sonra bekleme yoluna gitmiş, Sakarya Savaşı kazanılınca Ankara Antlaşması imzalanmıştır.

MADDELER

- Fransa işgal ettiği toprakları boşaltacak
- Boşaltılan topraklarda genel af ilan edilecek
- Hatay'daki Türklere geniş haklar tanınacak ve Hatay özerk bir bölge olacak
- Fransa TBMM ve Misak-ı Milli'yi tanıyacak
- Caber Kalesi Türk bayrağı altında, Türk mülkü olarak kalacak.

ÖNEMİ

- TBMM'yi ve Misak-ı Milli'yi tanıyan ilk İtilaf Devleti Fransa'dır.
- Bu durum İtilaf Devletleri arasındaki görüş ayrılığını arttırmıştır. Güney Cephesi kapanmış, buradaki askerlerimiz batıya kaydırılmıştır.
- Batum'dan sonra Hatay'ın Fransa'ya bırakılması Misak-ı Milli'den verilen ikinci tavizdir.

J) Büyük Taarruz (26 Ağustos - 18 Eylül 1922)

GENEL

Mustafa Kemal'in Başkomutanlığındaki Türk ordusu 1 yıl kadar hazırlık devresi geçirmiş, sürenin uzaması bir ara muhalefetin yoğunlaşmasına sebep olmuştur. 26 Ağustos'ta taarruza geçilmiş, (Afyon'un üzerinden) 4 günde Yunan savunma hattı aşılmış, Dumlupınar mevkiinde 30 Ağustos'ta Başkomutanlık Meydan Muharebesi ile Yunan ordusu büyük ölçüde imha edilmiştir. "Ordular, ilk hedefiniz Akdeniz'dir. İleri!" emriyle harekete geçen Türk ordusu 9 Eylül'de İzmir'i kurtarmış, 18 Eylül'de bütün Batı Anadolu Yunanlardan temizlenmiştir.

Türk ordusu kuzeye, Marmara, İstanbul ve Boğazlara doğru yönelmiş, İngilizlerle savaş durumu ortaya çıkmıştır. Fakat iki taraf da savaşı göze alamadığı için Mudanya Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır.

MADELER**MUDANYA ATEŞKES ANTLAŞMASI (11 EKİM 1922):**

İngiltere, dominyonlarının ve İngiliz basınının baskısı ve müttefiklerinin yalnız bırakması sonucu savaşı göze alamayarak Mudanya Barış Görüşmeleri'ni yapmaya razı olmuştur. Mudanya'daki barış görüşmelerine İngiltere, İtalya, Fransa ve TBMM katılmıştır. Görüşmelere katılmayarak Mudanya yakınlarında bir gemide bekleyen Yunanları İngilizler temsil etmiştir.

Bu anlaşmaya göre;

- Meriç Nehri'ne kadar olan Doğu Trakya 15 gün içinde boşaltılacak ve 1 ay sonra Türk ordusu buraya girebilecek.
- Barış imzalanıncaya kadar Doğu Trakya'daki Türk askeri 8 bin jandarma kuvvetini geçmeyecek.
- İstanbul ve Boğazlar TBMM'nin denetimine bırakılacak.
- Barış imzalanıncaya kadar İstanbul İtilaf Devletleri'nin denetiminde kalacak, Türk ordusu gösterilen sınırı geçmeyecektir.

ÖNEMİ

- Kurtuluş Savaşı'nın askeri safhası sona ermiş, siyasi safhası başlamıştır.
- Savaşmadan Doğu Trakya, Marmara'da İstanbul ve Boğazlar çevresi kurtarılmıştır.
- Mudanya'da TBMM'yi temsil eden İsmet Paşa bu başarısından dolayı Lozan'a baş temsilci olarak gönderilmiştir.
- TBMM'nin varlığı İtilaf Devletleri tarafından tanınmış, Misak-ı Milli büyük ölçüde gerçekleştirilmiştir.

XIV) SALTANATIN KALDIRILMASI (1 Kasım 1922)

Amasya Genelgesi'nden beri bahsedilen millet egemenliği TBMM'nin açılmasıyla gerçekleştirilmiş ve TBMM'nin üstünde hiçbir güç olmadığı belirtilmiştir.

Millet egemenliğinin yanında saltanatın da devam etmesi manasızdı. Üstelik Lozan Görüşmeleri'ne İtilaf Devletleri ikilik çıkarmak için İstanbul Hükümeti'ni de davet etmişlerdi. İçte birliği sağlamak amacıyla 1 Kasım 1922'de saltanat hilafetten ayrılarak kaldırılmıştır.

Böylece Osmanlı Devleti hukuken sona ermiştir. Vahdettin sadece halife unvanını kullanarak İngilizlere müracaat etmiş ve ülkeyi terk etmiştir. TBMM Vahdettin'deki halifelik sıfatından İngilizlerin faydalanmasını engellemek için halifeliği Osmanlı hanedanından Abdülmecid Efendi'ye (II.Abdülmecid) vermiştir.

📌 **Not-1:** Osmanlı Devleti resmen sona erdi.

📌 **Not-2:** Laikliğin ilk aşaması gerçekleşti.

📌 **Not-3:** Millî egemenlik yolunda önemli bir adım atıldı.

XV) LOZAN BARIŞ ANTLAŞMASI**(20 KASIM 1922-4 ŞUBAT 1923, 23 NISAN 1923 - 24 TEMMUZ 1923)**

TBMM barış görüşmelerinin yeri olarak İzmir'i teklif etmişse de kabul edilmemiş, tarafsız bir bölge olan Lozan'da anlaşılmıştır. TBMM'yi kimin temsil edeceği tartışma konusu olmuş, Mudanya Ateşkes Antlaşması'ndaki başarılarından dolayı Heyet Başkanı olarak İsmet Bey gönderilmiştir. TBMM **Kapitülasyonlar** ve **Ermeni yurdu** meselesinde taviz verilmemesini istemiştir. Görüşmelere birçok İtilaf Devleti'nin yanında Boğazlar konusunda Sovyetler Birliği ve Bulgaristan da katılmıştır. ABD ise yalnızca gözlemci üye göndermiştir. Görüşmeler 20 Kasım'da başlamış ama birçok konuda anlaşılammış, 4 Şubat'ta kesilmiştir.

İki tarafın orduları savaşa hazır hale getirilmişse de savaş olmadan 23 Nisan'da görüşmeler yeniden başlamıştır. Karşılıklı tavizlerle 24 Temmuz 1923'te antlaşma imzalanmıştır.

Lozan Antlaşması'nın konulara göre hükümlerini inceleyelim:

Sınırlar

- Yunanistan ile sınır Mudanya'da olduğu gibi Meriç Nehri olacaktır.
- Bulgaristan ile sınır İstanbul ve Növyi Antlaşmaları'na göre olacaktır.
- Bozcaada ve Gökçeada dışındaki Ege adaları Yunanlara verilecek özellikle sınırlarımıza yakın olan adalar silahlandırılmayacaktır.
- On İki Ada İtalyanlara bırakılacaktır.
- Türkiye-Suriye sınırı Ankara Antlaşması'na göre belirlenmiştir.
- Türkiye-İrak sınırı ilgili Devletlerin (Türkiye, İngiltere) ikili görüşmelerine bırakılmış, Musul sorunundan dolayı antlaşma sağlanamamıştır.
- Türkiye-İran sınırı 1639 Kasr-ı Şirin Antlaşması'ndaki gibi kalmış, Zagros Dağları sınır kabul edilmiştir.
- Doğu sınırimız; Gümrü, Moskova ve Kars Antlaşmaları'na göre belirlenmiştir.

Boğazlar

Boğazlar Türkiye'nin başkanı olduğu bir komisyon tarafından idare edilecek, her iki yakası askerden arındırılacaktır.(Yabancıların bulunduğu bir komisyon olması Misakı Milli'ye aykırıdır.)

Kapitülasyonlar

Kesin olarak kaldırılmıştır. Böylece ekonomik bağımsızlık sağlanmıştır.

Savaş Tazminatı

Savaş tazminatı olarak Yunanlardan **Karaağaç** kasabası alınmıştır.

Azınlıklar

Türkiye vatandaşı kabul edilerek ayrıcalıkları kaldırılmıştır.

Nüfus Mübadelesi

İstanbul ve adalardaki Rumlar ile Batı Trakya'daki Türkler haricinde kalan nüfus karşılıklı yer değiştirmiştir. (Yunanistan ile Nüfus Mübadelesi)

Patrikhane

Bütün çabalara rağmen patrikhane yurt dışına çıkarılamamıştır. Ancak yabancı kiliselerle irtibat kurması yasaklanmıştır. Siyasi yetkileri kısıtlanarak yalnızca dini yetkilere sahip olmuştur.

Dış Borçlar

Osmanlı'dan kalma dış borçların ödenmesi istediğimiz şekilde çözülmüş, borçlar Osmanlıdan ayrılan devletler arasında paylaştırılmış, payımıza düşen kısım taksitle ödenmiştir. Düyunu Umumiye kaldırmıştır.

Yabancı Okullar

Milli Eğitim Bakanlığına bağlanmış, bu konuda yabancı devletlerin müdahalesine izin verilmemiştir. Yabancı okullar konusu en çok Fransa ile sorun yaşamamıza neden olmuştur.

İstanbul'un Boşaltılması

İtilaf Devletleri'nin Lozan Antlaşması'nın onayından sonra 6 hafta içinde İstanbul'dan ayrılmasına karar verilmiştir.

- ℓ **Not-1:** I. Dünya Savaşı'nın en son imzalanan barış anlaşması Lozan Barış Antlaşması'dır.
- ℓ **Not-2:** Uluslararası bir anlaşmadır ve geçerliliğini günümüzde de korumaktadır.
- ℓ **Not-3:** Yabancı okullar, dış borçlar, nüfus mübadelesi, boğazlar, Musul meselesi ve Hatay sorunu sonradan tekrar gündeme gelmiş ve çoğu lehimize çözülmüştür.
- ℓ **Not-4:** Sevr'in geçersiz olduğu kabul ettirilmiştir.
- ℓ **Not-5:** İtilaf Devletleri Misak-ı Milli'yi ve Yeni Türk Devleti'nin bağımsızlığını kabul etmişlerdir.
- ℓ **Not-6:** Musul meselesi Lozan'da çözülemeyen ve sonraya bırakılan tek meseledir. (Irak Sınırı)
- ℓ **Not-7:** Türklerin isteklerine en fazla direnen devletler İngiltere ve Fransa'dır.
- ℓ **Not-8:** Türk Kurtuluş Savaşı sömürge altındaki milletlere örnek olmuştur.

XVI) TÜRKİYE'DE İNKILAP HAREKETLERİ

Atatürk'ün inkılap anlayışı radikal ve köklü değişiklikler yapılması şeklindeydi. Özellikle Türk milletini son yüzyıllarda geri bıraktıran kurumları kaldırmak, yerine çağdaş kurumlar getirmek istiyordu. Zaten ulusal egemenlik anlayışına uygun kurulan bir devletin de yeni kurumlara ihtiyacı vardı. Bundan dolayı birbirini takip eden değişik alanlarda çeşitli inkılaplar yapılmıştır.

SİYASİ ALANDA

- Saltanatın kaldırılması
- II. Meclisin açılması
- Ankara'nın başkent olması
- Cumhuriyetin ilanı
- Halifeliğin kaldırılması
- Çok partili hayata geçiş denemeleri

HUKUK ALANINDA

- 1924 Anayasası kabulü
- Medeni Kanun kabulü
- Ceza Kanunu kabulü
- Borçlar Kanunu kabulü

EKONOMİK ALANDA

- İzmir İktisat Kongresi
- Kapütülasyonların kaldırılması
- İş Bankasının kurulması
- Aşar Vergisi'nin kaldırılması
- Fabrikaların açılması
- Bankaların açılması
- Teşviki Sanayi Kanunu kabulü
- I.Beş Yıllık Sanayi Planı hazırlanması
- Kabotaj Kanunu kabulü
- Toprak reformu
- Tarım kredi kooperatiflerinin kurulması

EĞİTİM KÜLTÜR ALANINDA

- Harf İnkılabı yapılması (Latin harflerinin kabulü)
- Tevhidi Tedrisat Kanununun kabulü
- Millet Mekteplerinin açılması
- Maarif Teşkilatı Hakkında Kanunun kabulü
- Türk Dil Kurumunun açılması
- Türk Tarih Kurumunun açılması
- Üniversite reformunun yapılması

TOPLUMSAL ALANDA

- Tekke, Zaviye ve Türbelerin kapatılması
- Kılık kıyafet inkılabı
- Takvim saat ve ölçülerde değişiklik
- Sağlık alanında iyileştirmeler yapılması
- Soyadı Kanunu'nun kabulü
- Kadınlara siyasi haklar verilmesi
- Hıfzısıhha Enstitüsünün kurulması

A) Siyasi Alanda Yapılan İnkılaplar

SALTANATIN KALDIRILMASI (1 KASIM 1922)

Saltanat kişiye dayalı, cumhuriyet ise milli egemenlik anlayışına dayalıdır. Dolayısıyla saltanatın varlığı cumhuriyet rejimine terstir. İstanbul Hükümeti'nin Lozan Konferansı'na davet edilmesi ve bunun engellenmeye çalışılması nedeniyle saltanat ve hilafet makamı birbirinden ayrılarak saltanat kaldırıldı. Saltanatın kaldırılması ile TBMM Abdülmecit Efendi'yi halife seçti.

II. MECLİS'İN AÇILMASI (11 Ağustos 1923)

23 Nisan 1920'de çalışmalarına başlayan I. TBMM, ulusal bağımsızlığı gerçekleştirmeyi amaçlayan vatansever insanlardan oluşuyordu. Çok zor şartlarda çalışmış ve bunu başarmıştı. Mustafa Kemal Meclis'te değişik görüşlerde olan insanları bir araya getirmek için "Müdafaa-i Hukuk" grubunu kurmuştu. Meclis 1 Nisan'da kendini feshetmesiyle seçimlerin yenilenmesine karar verildi.

Seçimleri çoğunlukla Müdafaa-i Hukuk grubu üyeleri kazandı. II. TBMM 11 Ağustos 1923'te çalışmalarına başladı. 23 Ağustos 1923'te Lozan Anlaşması II. Meclis tarafından onaylandı.

ANKARA'NIN BAŞKENT OLMASI (13 Ekim 1923)

Lozan Anlaşması uyarınca anlaşmanın TBMM'de onaylanmasını takip eden altı hafta içinde İstanbul İtilaf Devletleri askerlerince boşaltıldı. (2 Ekim 1923). Bu durum başkent sorununu gündeme getirdi. Meclisteki uzun tartışmalardan sonra Ankara başkent olarak kabul edildi.

CUMHURİYETİN İLANI (29 Ekim 1923)

TBMM'nin açılması, arkasından saltanatın kaldırılmasıyla millet egemenliği büyük ölçüde gerçekleşmişti. Fakat kamuoyu hazır olmadığı için "Cumhuriyet" adı konmamıştı. Üstelik "Meclis Hükümeti" sistemi hükümet bunalımına yol açmıştı. Sonunda 29 Ekim 1923'de Cumhuriyet ilan edildi.

Cumhuriyetin ilanıyla:

- Devlet rejiminin adı belirlendi.
- Devlet başkanı sorunu halledildi.
- Meclis hükümeti sisteminden kabine sistemine geçildi.
- Yürütmeye işlerlik kazandırıldı.

NOT: Mustafa Kemal cumhurbaşkanı, İsmet Paşa başbakan, Fethi Bey meclis başkanı seçilmiştir.

HALİFELİĞİN KALDIRILMASI (3 Mart 1924)

Saltanat kaldırılırken kamuoyu hazır olmadığı için halifelikten ayrılmıştı. Fakat saltanat taraftarlarının halifelik makamı etrafında toplanması, Abdülmecid Efendi'nin saltanatı çağrıştıran davranışları, halifelüğün inkılapların ve laikliğe geçişin önündeki en büyük engel olması, işlevini kaybettiği I. Dünya Savaşıyla ortaya çıkan halifelik gibi bir kurumun çağdaş Türkiye Cumhuriyeti'nde yerinin olmaması ve basında gelişen bazı hadiseler yüzünden 3 Mart 1924'te halifelik kaldırılmıştır.

Aynı gün;

1. Şeriye ve Evkaf Vekaleti kaldırıldı (Laiklik yolunda önemli bir adım).
2. Tevhid-i Tedrisat Kanunu kabul edildi (Eğitim ve öğretimin birleştirilmesi sağlandı).
3. Erkân-ı Harbiye Vekaleti kaldırıldı (Genel Kurmayın politikayla uğraşması engellendi).
4. Osmanlı hanedanının yurt dışına çıkarılmasına karar verildi.
5. Harbiye Nezareti kaldırıldı (Yerine Savunma Bakanlığı kuruldu).

ÇOK PARTİLİ SİYASİ HAYATA GEÇİŞ DENEMELERİ

Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930) ve Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924) kurulmuştur ancak hedeflenen sonuçlar alınmamıştır.

1) Cumhuriyet Halk Partisi (9 Ağustos 1923)

İlk TBMM'de Mustafa Kemal'in kurduğu Müdafaa-i Hukuk grubundan başka Tesanüt, İstiklal, Halk ve Islahat grupları da bulunuyordu. Mustafa Kemal inkılapları yapacak kadroyu bir araya getirmek için 9 Ağustos 1923'te Halk Fırkası'nı kurdu. 1950'ye kadar iktidarda kalan partiye (1923 - 1938) yıllarında Mustafa Kemal, (1938-1950) yıllarında da İsmet İnönü başkanlık yapmıştır. Bu tarihe kadar partinin başkanı aynı zamanda cumhurbaşkanı idiler.

Not: Parti, ekonomide "Devletçilik" ilkesini savunmuştur.

2) Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası (17 Kasım 1924):

1924 yılında ordunun siyasetle uğraşması yasaklanınca pek çok subay askerlik görevinden istifa ederek politikaya girdi. Kazım Karabekir, Ali Fuat Paşa (Cebesoy), Rauf Bey (Orbay), Refet Bey (Bele), Adnan Bey (Adıvar) birleşerek aynı görüşü paylaşan kimseleri bir araya getirmek amacıyla bir parti kurdular. Parti kısa zamanda rejim muhaliflerinin yuvası durumuna geldi.

Partinin yaptığı çalışmaların Şeyh Said İsyanı'nın çıkmasında etkisi görülmüş ve Takrir-i Sükûn Kanunu'na dayanılarak 5 Haziran 1925'te parti kapatılmıştır.

Not: Parti, ekonomide "liberalizm"i benimsemiştir.

3) Şeyh Said Ayaklanması (13 Şubat 1925)

Nedenleri:

- Terakkiperver Cumhuriyet Fırkası'nın olumsuz çalışmaları
- Türk Devleti'nin Musul'a müdahalesini engellemek isteyen İngilizlerin Güneydoğu'da karışıklık çıkarmak amacıyla buradaki yerli ahaliyi devlet kurma yolunda kışkırtmaları
- Laik Cumhuriyete ve inkılaplara karşı olanların bir araya gelmeleri

Diyarbakır'ın Piran köyünde başlayan ayaklanma kısa sürede Doğu Anadolu'ya yayıldı. Fethi Bey Hükümeti ayaklanmayı bastırmakta başarısız olunca istifa etti.

İsmet Paşa Hükümeti 4 Mart 1925'te Takrir-i Sükûn Kanunu'nun çıkarılmasını sağladı. İstiklal Mahkemeleri yeniden kurularak ayaklananlar cezalandırıldı. Musul sorununun aleyhimize çözümlenmesine sebep oldu. Ayrıca çok partili hayata geçişin ilk denemesinin başarısız olmasına yol açtı.

Not: Rejime karşı yapılan ilk ayaklanma olması yönüyle 31 Mart Vakası'na benzemektedir.

4) İzmir Suikastı (16 Haziran 1926):

Rejim karşıtları ve muhalifler Mustafa Kemal'e karşı başarısız bir suikast girişiminde bulunmuşlardır. Rejime yönelik bu hareket de başarısız kalmıştır.

5) Serbest Cumhuriyet Fırkası (12 Ağustos 1930):

Kurulmasının nedenleri:

- 1929 Dünya ekonomik buhranından etkilenen Türkiye'de bu buhranın aşılmasını sağlamak amacıyla değişik görüşlerin ortaya çıkmasını sağlamak
- Ülkede demokratik bir ortam oluşturmak
- Hükümetin çalışmalarını denetleyecek bir muhalefet partisi ortaya çıkarmak

Bu sebeplerle Mustafa Kemal, Fethi Bey'den parti kurmasını istedi. 12 Ağustos 1930'da kuruldu. Ancak Serbest Cumhuriyet Fırkası kısa zamanda rejim muhaliflerinin yuvası durumuna geldi. Bu durumu gören Fethi Bey, 18 Aralık 1930'da partiyi kapattı. Partinin kapatılmasındaki isabet kısa zaman içinde belli oldu. 23 Aralık 1930'da rejim karşıtları Menemen'de ayaklanarak Yedek Subay Kubilay'ı öldürdüler. Ayaklanma kısa sürede bastırıldı. Suçlular ağır şekilde cezalandırıldı.

Not-1: Her iki demokrasi denemesi de gösterdi ki Türk toplumu henüz çok partili siyasi rejime hazır değildi.

Not-2: II. Dünya Savaşı'ndan sonra 1946 yılında Demokrat Parti'nin kurulmasıyla çok partili hayata geçilebilmiş, gerçek demokratik seçimler ise ancak 1950'de yapılmıştır. 1950'de Demokrat Parti iktidarı başlamıştır.

6) Menemen Olayı (23 Aralık 1930)

Serbest Cumhuriyet Fırkasının kurulması eski rejimden yana olan yenilik karşıtlarını cesaretlendirmişti. Nakşibendi tarikatından Derviş Mehmet adlı bir kişi etrafına topladığı insanlara "Din elden gidiyor, şeriat isteriz" diyerek İzmir'in Menemen ilçesinde ayaklandı.

İsyanı bastırmaya çalışan Asteğmen öğretmen Kubılay olay sırasında şehit oldu. İsyana kısa sürede bastırıldı ve isyancılar yargılanarak cezalandırıldılar.

NOT: İlerleyen dönemde ordunun siyasetten ayrılması da (19 Aralık 1924) siyasi alanda yapılan yeniliklerdendir.

B) Hukuk Alanında Yapılan İnkılaplar

Osmanlı Hukuku Şer'i ve Örfi Hukuka dayalıydı. Hukuk alanında karışıklıklar bulunuyordu. Hukuk düzenindeki aksaklıkları gidermek amacıyla II. Mahmut Dönemi'nden itibaren bazı girişimlerde bulunulmuştu. Tanzimat Dönemi'nde Ahmet Cevdet Paşa tarafından "Mecelle" adı verilen bir Medeni Kanun hazırlandı. Batı tarzında bağımsız mahkemeler kuruldu. Fakat farklı din ve mezheplerin yaşadığı Osmanlı Devleti'nde yapılan yenilikler yetersiz kaldı.

1) 1924 Anayasası (20 Nisan 1924)

- Devletin yönetim şekli cumhuriyettir.
- Egemenlik kayıtsız, şartsız milletindir.
- Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.
- Cumhurbaşkanı TBMM içinde 4 yıl için seçilir.
- Yasama meclise, yürütme yetkisi hükümete aittir.
- Yargı yetkisi bağımsız mahkemeler tarafından kullanılacaktır.
- Seçme ve seçilme hakkı yalnızca erkek vatandaşlar tarafından kullanılır.
- Seçmen yaşı 18'dir.

1924 Anayasasında Yapılan Değişiklikler

- Kadınlara seçme ve seçilme hakkı tanındı.(1934)
- Seçmen yaşı 22'ye çıkarıldı.
- 1928 yılında "Devletin dini İslam'dır." maddesi Anayasa'dan çıkarıldı. Aynı tarihte Cumhurbaşkanı ve milletvekili yemin biçimi değiştirildi.
- 5 Şubat 1937'de Atatürk ilkeleri Anayasa'da yer aldı.
- 29 Mayıs 1936'da Türk Bayrağı Yasası Anayasa'da yer aldı.
- 1946 yılına kadar çift dereceli olan seçim sistemi, 1946 ve sonrasında tek dereceli olarak yapılmıştır.

2) Medeni Kanunun Kabulü (17 Şubat 1926)

Medeni Kanun, İsviçre'den alınmıştır. İsviçre'deki Medeni Kanunun tercih edilme sebebi; Batı'daki en son medeni kanun olması, laik ve çağdaş nitelik taşıması, pratik ve esnek olmasıdır.

Medeni Kanun ile;

- Mecelle yürürlükten kaldırıldı. (Laikleşme)
- Tek eşlilik ve resmi nikâh zorunlu hale getirildi.
- Kadın erkek eşitliği sağlandı.
- Kadına da boşanma hakkı verildi.

- Mirasta ve şahitlikte kadın-erkek eşitliği sağlandı.
- Kadınların istediği mesleğe girebilmeleri sağlandı.

- NOT:**
- İtalya'dan; Ceza Kanunu,
 - Almanya'dan; Ticaret Kanunu,
 - İsviçre'den Borçlar Kanunu alınmıştır.

Diğer Yenilikler

- ❖ 1924'te Şer'iye Mahkemeleri kaldırılmıştır.
- ❖ 1925'te Ankara Hukuk Mektebi açılmıştır.

C) Ekonomik Alanda Yapılan İnkılaplar

Mustafa Kemal, askeri zaferlerin, siyasi ve ekonomik zaferlerle devam ettirilmesi gerektiğine inanıyordu. Bu gayeyle ekonomik faaliyetleri bir bütün olarak değerlendirmiş ve Lozan imzalanmadan önce ele almıştır.

İzmir İktisat Kongresi (18 Şubat – 4 Mart 1923)

Lozan'daki barış görüşmelerinin kesildiği bir sırada, İzmir'de Türkiye İktisat Kongresi toplandı. Değişik kesimlerden 1135 temsilcinin katıldığı bu kongrenin sonucunda "Misak-ı İktisadi" kararları kabul edildi. Buna göre; ekonomik kalkınmada tam bağımsızlık öngörülüyor, kaynakların en iyi şekilde değerlendirilmesi ve kendi çabamızla kalkınmanın gereği ortaya konuluyordu.

Kapitülasyonların Kaldırılması (24 Temmuz 1923)

Lozan'da kesin olarak kaldırılmıştır.

İş Bankası'nın Kurulması (1924)

Özel sektöre destek sağlamak amacıyla ilk özel Türk bankası olan İş Bankası kuruldu.

Aşar Vergisi'nin Kaldırılması (17 Şubat 1925)

Köylünün rahatlatılması ve üretimin artırılması amacıyla aynı zamanda şer'i bir vergi olan aşar kaldırıldı.

Kabotaj Kanunu'nun Çıkarılması (1 Temmuz 1926)

Türkiye karasularında Türk gemicilerin ticaret yapmasına imkân tanınıyor, denizcilik geliştirilmeye çalışılıyordu. (Milliyetçilikle ilgilidir.)

Teşvik-i Sanayi Kanunu (1926)

Özel sektörü sanayi alanına çekmek ve ona kredi sağlamak için çıkarılmıştır.

Tarım-Kredi Kooperatiflerinin Kurulması (1928)

Çiftçiye kredi, ucuz alet ve makine imkânı oluşturulmaya çalışıldı.

Toprak Reformu (1929)

Topraksız köylüyü toprak sahibi yapmak hedeflenmiştir. Fakat tam anlamda başarılı olunamamıştır.

Birinci Beş Yıllık Sanayi Planı (1934-1939)

Bu dönemde devlet, temel tüketim malı ve ara mal sağlamak gayesiyle üç beyaz ve üç siyah projesine ağırlık verilmiştir. Un, şeker, pamuk üç beyazı, kömür, demir ve akaryakıt ise üç siyahı oluşturuyordu. Bu temel malların üretilmesi ile döviz tasarrufu sağlandığı gibi, bu maddeler ile dışa bağımlılık da ortadan kalkacaktı. Hazırlanan bu Plan'a göre özel sektörün gerçekleştiremeyeceği yatırımlar, devlet eliyle yapılmaya başlandı. Plan doğrultusunda dokuma, demir, kâğıt, cam ve kimya alanlarında 1937'ye kadar on altı fabrika kuruldu. Fabrikaların işletmeye açılmasıyla, dışarıdan alınan mallar yüzde eli oranında azaldı.

⚠ **UYARI:** "İkinci Beş Yıllık Plan" ise İkinci Dünya Savaşı'ndan dolayı uygulanamadı. Fakat 1945 yılına kadar süren savaş esnasında Türkiye, dışarıya muhtaç olmadan kendi ihtiyaçlarını karşılayabilmiştir. Sümerbank'ın açılmasıyla elde edilen başarı, kuruluşların açılmasını teşvik etmiş ve maden işleri ile uğraşacak Etibank kurulmuştur. Böylece sanayide Devletçilik ilkesi yerleştirilmeye çalışılmıştır.

D) Toplumsal Alanda Yapılan İnkılaplar

Kılık – Kıyafet İnkılabı

- Şapka Kanunu (25 Kasım 1925)
- Dini kıyafetlerle dolaşılmasının yasaklanması (3 Aralık 1934)

ℳ **Not-1:** Çağdaşlaşma ile ilgili bir inkılaptır.

ℳ **Not-2:** Mustafa Kemal Atatürk, şapkayı ilk kez Kastamonu'da halka tanıtmıştır.

Tekke, Zaviye ve Türbelerin Kapatılması (30 Kasım 1925)

30 Kasım 1925'te çıkarılan bir kanunla tekke, türbe ve zaviyeler kapatıldı. Yine aynı kanunla "şeyhlik, dedelik, dervişlik, seyitlik, çelebilik, türbedarlık" gibi unvanlar da kaldırıldı. (Laiklikle ilgilidir.)

Takvim, Saat ve Ölçülerde Değişiklik

Bu alanlarda birliği sağlamak ve Batılaşmak amacıyla değişiklik yapılmıştır. Hicri ve Rumi takvim yerine Miladi Takvim (1 Ocak 1926) kabul edildi. Ağırlık ve uzunluk ölçüsü olarak uluslararası ölçüler olan metre ve gram kullanılmaya başlandı (1 Nisan 1931) Devletler arası ilişkilerde düzeni sağlayabilmek için hafta tatili Cuma'dan Pazar'a alındı.

Soyadı Kanunu'nun Kabulü (21 Haziran 1934)

Kişilerin sosyal hayatta kolaylıkla tanınmaları, karışıklıkların önlenmesi için herkese Türkçe ve ahlaka aykırı olmayan birer soyadı verilmiştir. TBMM Mustafa Kemal'e "Atatürk" soyadını vermiştir.

Bu kanunla beraber eski toplum zümrelerini belirten unvanlar kaldırıldı. Aynı kanunla Osmanlı nişan ve rütbelerini taşımak da yasaklandı.

Kadınlara Siyasi Haklar Verilmesi (5 Aralık 1934)

Kadınlara 1930'da belediye meclislerine, 1933'te muhtarlıklara girme hakkı, 5 Aralık 1934'te de milletvekili seçme ve seçilme hakkı hem de birçok Avrupa devletinden önce verilmiştir.

Sağlık Alanında Gelişmeler

- 23 Nisan 1920'de TBMM Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı kuruldu.
- 1921'de Çocuk Esirgeme Kurumu kuruldu.
- 1925'te Hemşirelik Okulu açıldı.
- 1928'de Hıfzıssıhha Enstitüsü kuruldu.

E) Eğitim ve Kültür Alanında Yapılan İnkıplar

Osmanlı Devleti'nde eğitimde birliğin olmaması ve dini nitelikli olması yenilik yapılmasını zorunlu kılıyordu. Bu sebeple bu alanda da oldukça fazla inkılap yapılmıştır.

Tevhid-i Tedrisat Kanunu (3 Mart 1924)

Eğitim-öğretim birleştirilerek, devlet denetimine ve Milli Eğitim Bakanlığı emrine verildi. Bu kanun çerçevesinde medreseler kapatıldı. (Laiklikle ilgilidir.)

Maarif Teşkilatı Hakkında Kanun (1926)

İlk ve orta öğretimin esasları tespit edildi. Eğitim-öğretim hizmetleri laik eğitim anlayışıyla modernleştirildi. (Laiklikle ilgilidir.)

Harf İnkılabı (1 Kasım 1928)

Türkler tarih boyunca Göktürk, Uygur ve Arap alfabelerini kullanmışlardı. Laik Türkiye Devleti'nin dil yapısına en uygun olarak görülen Latin alfabesi, yeni Türk alfabesi olarak kabul edildi.

Millet Mekteplerinin Açılması (1928)

Yeni Türk Alfabesini "halka" öğretmek amacıyla okullar açılmıştır.

Türk Tarih Kurumunun Kurulması (15 Nisan 1931)

Türk tarihini "Milliyetçilik ve Laiklik" ilkeleri esaslarına uygun olarak ele almak, Türklerin kökenini, hizmetlerini, kurdukları devlet ve medeniyetleri araştırmak amacıyla kurulmuştur.

Türk Dil Kurumunun Kurulması (12 Temmuz 1932)

Türkçeyi yabancı dillerin tesirinden kurtararak gelişmesini ve zenginleşmesini sağlamak, dilde millileşme ve sadeleşme yoluna gitmek, Türkçeyi bir bilim ve kültür dili haline getirmek amaçlanmıştır.

NOT: Türk Tarih ve Dil Kurumlarının kurulması Milliyetçilik ilkesiyle ilgilidir.

Üniversite Reformunun Yapılması (1933)

Darülfünun kaldırılarak yerine İstanbul Üniversitesi kurulmuştur (31 Mayıs 1933). Modern bilime açık olan bu üniversitede Hitler Almanyası'ndan kaçan bilim adamları da görev aldı.

- Ankara Hukuk Mektebi – 1925 – (İlk yüksek okul), Sonra Yüksek Ziraat Enstitüsü (1933)
- Ankara Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi – 1936 – (İlk fakülte)
- Güzel Sanatlar Akademisi, Devlet Konservatuvarı açıldı

XVII) ATATÜRK İLKELERİ**TEMEL İLKELER**

- * Cumhuriyetçilik
- * Milliyetçilik
- * Halkçılık
- * Laiklik
- * Devletçilik
- * İnkılapçılık

BÜTÜNLEYİCİ İLKELER

- * Milli Egemenlik (Cumhuriyetçilik- Egemenliği milletin kullanması)
- * Milli Bağımsızlık (Özgürlük)
- * Milli Birlik ve Beraberlik (Milliyetçilik)
- * Akılcılık ve Bilimsellik (Rasyonalizm)
- * Çağdaşlaşma ve Batılılaşma (İnkılapçılık)
- * Yurtta Barış, Dünyada Barış (Dış siyaset ve kalkınma amacı)
- * İnsan ve İnsanlık Sevgisi (Dünya milletleri akrabadır.)

TEMEL İLKELER

A) Cumhuriyetçilik

TANIM

Halkın kendi kendisini idare etmesi esasına dayanır. Çok partili sistemi öngörür. Türk inkılabının siyasal görünüşüdür. Devletin yönetim biçimini belirleyen ilke, devlet yönetiminde kişisel egemenliği önleyerek millet egemenliğini savunan en sağlam güvencedir.

NOT: Mustafa Kemal'in taviz vermediği bir ilkedir.

ÖZELLİKLER

- * Seçme ve seçilme hakkı halka aittir.
- * Kuvvetler ayrılığı bulunmaktadır.
- * Atatürk ilkelerinin başında gelir.
- * Egemenlik kayıtsız şartsız milletindir.
- * Hürriyet, eşitlik ve adaletin dayanağı milli egemenliktir.
- * Demokrasi temel hedeftir.
- * Halkçılık ve Milliyetçilik bu ilkeyi bütünler.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- TBMM'nin açılması. (Halk egemenliğinin ilk aşaması)
- 1921 ve 1924 Anayasası
- Saltanatın kaldırılması (1 Kasım 1922)
- Cumhuriyetin ilanı (29 Ekim 1923)
- Siyasi partilerin kurulması
- Ordunun siyasetten ayrılması
- Kadınlara seçme ve seçilme hakkının verilmesi
- Hukuk üstünlüğünün kabul edilmesi

B) Milliyetçilik

TANIM

Üyesi olduğumuz ulusun varlığını sürdürmesi ve ilerlemesi için diğer bireylerle birlikte çalışmaya ve bu çalışmanın bilincini sonraki kuşaklara aktarmaya denir. Esası ırk birliği değil kültür birliğidir. Atatürk'ün millet ve milliyetçilik anlayışında temel öğe kültürdür. Bundan hareketle Atatürk milliyetçiliği ırkçılığa karşıdır.

NOT: Atatürk'ün milletini övdüğü sözleri "Milliyetçilik" ilkesi ile ilgilidir.

ÖZELLİKLER

- * Milli birlik ve beraberlik temeldir.
- * Irk, din, dil, renk ayırımına karşıdır.
- * Laiklik, halkçılık ve çağdaşlaşma ile doğrudan ilgilidir.
- * Saldırgan ve yayılcı değildir. Diğer ulusların haklarına saygı gösterir, barışçıdır. İnsan sevgisinden yanadır.
- * Türk milletinin ekonomik ve kültürel olarak zenginliğini, mutluluğunu amaçlar.
- * Atatürk "Türkiye Cumhuriyetini kuran halka Türk Milleti denir" diyerek siyasi birliğin önemini vurgulamıştır.
- * Milletimizin değerlerini ve haklarını korumaya yönelik yapılan işler ve inkılaplar Atatürk'ün "Milliyetçilik" ilkesi ile ilgilidir.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- TBMM'nin açılması (Milletimize ait bir meclis olması yönüyle Milliyetçilik ile de ilgilidir.)
- İstiklal Marşı'nın kabulü
- Türk Tarih Kurumunun kurulması
- Türk Dil Kurumunun kurulması
- İzmir İktisat Kongresi'nin yapılması
- Misakı İktisadi (Milli Ekonomi) kararlarının alınması.
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu ile eğitim öğretimin birleştirilerek milli eğitimin uygulanması, yabancı okullara sınırlandırmalar getirilerek milli eğitimin esaslarına uygun olarak düzenleme yapılması
- Kapitulasyonların kaldırılması.
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması.
- Yabancı işletmelerin satın alınarak millileştirilmesi
- Türk Parasını Koruma Kanunu çıkarılması

C) Halkçılık

TANIM

Cumhuriyetçilik ve Milliyetçilik ilkelerinin doğal sonucudur. Halkçılık ulusu oluşturan çeşitli toplumsal gruplar arasında eşitliğin sağlanması, ayırım yapılmaması, yasalardan ve hizmetlerden eşit olarak yararlanılmasını öngörür.

NOT: Atatürk'ün halkçılığı kanun önünde eşitlik, adalet ve barışı esas almıştır.

ÖZELLİKLER

- * Sınıf ve zümre (ayrıcalıklı grup) yoktur.
- * Meslek grupları arasında iş bölümü ve dayanışmanın geliştirilmesini amaçlar.
- * Halkın geliştirilmesi ve teknolojiden yararlanmasını sağlamayı amaçlar.
- * Sosyal adalet ve fırsat eşitliğini öngörür.
- * Her vatandaşın hakkını arama yolları anayasa ile güvence altına alınmıştır.
- * Halkın refah düzeyini artırma, haklarının korunması, eşitliğini sağlayan inkılaplar halkçılık ilkesi ile ilgilidir.
- * Halkın daha iyi koşullarda yaşamasını sağlamayı amaçlar.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- Aşar Vergisi'nin kaldırılması (Çiftçi ekonomik anlamda rahatladı)
- Cumhuriyetin ilanı (Ayrıcalıklı bir sınıf, aile kalmadı. Tüm vatandaşların eşit haklara sahip olması yönüyle halkçılık ile ilgilidir.)
- Medeni Kanun'un kabulü (Kadın-erkek eşitliği olması yönüyle halkçılık ile bağlantılıdır.)
- Halkevlerinin açılması (Halk geliştirildi, kültürel anlamda halka katkı sağlandı).
- Kılık-kıyafet inkılabı (Kılık kıyafette eşitlik ve birlik sağlandı).
- Soyadı Kanunu'nun kabulü (Üstünlük ve ayrıcalık belirten lakaplar kaldırıldı).
- Kadınlara siyasi haklar verilmesi (Erkekler ile kadınlar arasında bu konuda eşitlik sağlandı).
- Azınlıkların Türk vatandaşı olarak kabul edilmesi (Kimseye ayrıcalık verilmeyerek tüm vatandaşlar eşit hale getirildi).
- Osmanlı Hanedanı'nın ülke dışına çıkarılması (Toplumda ayrıcalıklı bir sınıf, aile olması engellendi).

D) Laiklik

TANIM

Atatürk ilkelerinin dayandığı iki temel ilkedен biri Milliyetçilik, diğeri Laikliktir. Türk ulusunu oluşturan bireylerin dinsel inançlarına, vicdan özgürlüklerine karışmamak, bu haklarını güvence altına almak, devleti ve hukuk kurallarını dine göre değil, akıl ve bilime göre düzenlemeye denir.

NOT: Mustafa Kemal'in taviz vermediği bir diğer ilkedir.

ÖZELLİKLER

- * Devlet din ayrımı yapmaz.
- * Devletin resmi bir dini yoktur.
- * Din ve vicdan özgürlüğü güvence altına alınmıştır.
- * Laiklik dinin siyasete alet edilmesine ve kötüye kullanılmasına karşıdır.
- * Devlet ibadeti sınırlamaz, serbestçe yapılması için ortam hazırlar.
- * Toplumda akıl, bilim ve gerçeklik temel alınır.
- * Çağdaşlaşma yolunu açmıştır.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- Saltanat ve hilafetin birbirinden ayrılması.
- Saltanatın kaldırılması (Yönetimde laikleşmenin ilk aşaması)
- Halifeliğin kaldırılması (Yönetimde laikleşmenin en önemli aşaması)
- Tekke, zaviye ve türbelerin kapatılması (Toplumsal yaşamda laikleşme)
- Tevhid-i Tedrisat Kanunu (Eğitimde laikleşme)
- Şeriyeye ve Evkaf Vekâletinin kaldırılması
- Türk Medeni Kanunu'nun kabulü (Mecelle kaldırıldı ve resmi nikah zorunluluğu geldi)

E) Devletçilik

TANIM

Özel sektörün yetersiz kaldığı yerde yatırımların bizzat devlet tarafından yapılmasını öngören ekonomik bir ilkedir. Özel teşebbüse ve özel mülkiyete karşı değildir. Özel teşebbüsün gücünün yetmediği ve toplum çıkarlarının ön planda olduğu alanlara devletin müdahale ettiği ve destek verdiği modeldir. Atatürk'ün Devletçilik ilkesi, o dönemin Türkiye'sine özgü koşullardan ortaya çıkan bir ilkedir. Savaştan yeni çıkan bir ülke olarak halkın elinde özel girişimlerde bulunup iş kurabilmek için yeterli sermayenin olmaması ve 1929 Dünya Ekonomik Krizi'nin Türkiye ekonomisini olumsuz etkilemesi üzerine ekonomiyi canlandırma çabalarının bir sonucudur.

ÖZELLİKLER

- * Özel teşebbüsün yeterli sermayeye sahip olmaması nedeniyle benimsenmiştir.
- * Özel teşebbüsün devletçe desteklenmesini öngörür.
- * Devlet düzenleyici ve denetleyicidir.
- * Planlı ekonomiyi zorunlu kılmıştır.
- * Önemli kurumlar devlet tarafından satın alınmıştır.
- * Toplumun refah seviyesini yükseltmeyi amaçlamıştır.
- * Hızla sanayileşmeyi hedeflemiştir.
- * Milliyetçilik, halkçılık ve tam bağımsızlığın sonucudur.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- Kapitülasyonların kaldırılması
- Yabancı işletmelerin devlet tarafından satın alınarak, yabancı tekellerinin kaldırılması
- Demiryollarının devlet tarafından satın alınarak millileştirilmesi
- Kabotaj Kanunu'nun çıkarılması
- Teşvik-i Sanayi Kanunu'nun çıkarılması
- Sümerbank ve Etibank'ın kurulması
- Devlet bankalarının kurulması
- Devletin demiryolu yapması
- MTA'nın kurulması
- İstanbul Paşabahçe ve Cam Fabrikasının ve Gemlik İpek Fabrikasının açılması
- I. Beş Yıllık Sanayi Planı'nın uygulanması

F) İnkılapçılık (Devrimcilik)

TANIM

Devletin, çağın gereklerine göre sürekli yenilenmesini öngören, durağanlığı reddeden bir ilkedir. Akılcılık ve bilimselliği tek yol ve hedef kabul eder. Atatürk inkılaplarının temel amacı; çağdaş uygarlıklar seviyesine yükselmektir.

ÖZELLİKLER

- * Geri kalmış kurumları yıkarak yerine yeni kurumları koymayı amaçlar.
- * Akılcılık, çağdaşlaşma ve batılılaşmayı temel alır.
- * Hızlı bir gelişme hedeflenmiştir.
- * Halkın ihtiyaçları doğrultusunda yenileşmeyi savunur.

NOT: Toplumdaki eski düzenin değiştirilerek yenileşmeyi sağlayan tüm inkılaplar Atatürk'ün inkılapçılık ilkesi ile ilgilidir.

İLGİLİ İNKILAPLAR

- Yeni harflerin kabulü
- Kılık, kıyafet konusunda yenilikler
- Takvim, saat, ölçü birimlerinde yapılan değişiklikler
- Uluslararası rakamların kullanılmaya başlanması vb.

XVIII) TÜRK DIŞ POLİTİKASI

A) Yabancı Okullar Sorunu

1924 yılında Türkiye ülkedeki bütün yabancı okulların Milli Eğitim Bakanlığına bağlandığını Batılı devletlere bildirdi. Batılı devletler bu duruma karşı çıkmak istedilerse de Türkiye bunu bir iç sorun saydığını, bu nedenle görüşme konusu yapmayacağını bildirince sorun kendiliğinden ortadan kalktı.

NOT: Yabancı okullar konusunda en çok sorun yaşadığımız ülke Fransa olmuştur.

B) Musul Sorunu (5 Haziran 1926)

Lozan Antlaşması'na göre Musul Sorunu, Türkiye ile İngiltere'nin ikili görüşmeleriyle halledilecek, ikili görüşmelerle sorun halledilemezse Milletler Cemiyeti'ne havale edilecekti. Türk - İngiliz görüşmeleriyle sorun halledilemeyince olay Milletler Cemiyeti'ne intikal etti. Milletler Cemiyeti haksız kararlarla Musul'u İngiliz mandası altındaki Irak'a bıraktı. Bu durum karşısında bütün gücünü Şeyh Said ayaklanmasını bastırmak için harcayan Türkiye karara razı oldu. Sorunu halledilebilme amacıyla Türkiye ile İngiltere arasında Ankara Antlaşması imzalandı (5 Haziran 1926). Türkiye Musul'un Irak'a ait olduğunu kabul ediyor, buna karşılık Irak, Musul petrol gelirlerinin % 10'unu 25 yıl süreyle Türkiye'ye vermeyi kabul ediyordu.

NOT: Irak sınırlarımız kesin biçimini aldı.

C) Nüfus Mübadelesi (30 Haziran 1930)

Lozan Anlaşması'na göre İstanbul'daki Rumlarla Batı Trakya'daki Türkler haricindeki nüfus değiştirilecekti. Bu durumu kendi lehine çevirmek isteyen Yunanistan, İstanbul'da daha fazla Rum bırakmak istemiştir. Bu gelişme Türk - Yunan anlaşmazlığına yol açtı. Ancak devlet büyüklerinin karşılıklı ziyaretleri sayesinde sorun halledildi. Bu yakınlaşma Balkan Antantı'nın gerçekleşmesini sağlayacaktır.

D) Borçlar Sorunu

Osmanlı'dan kalan borçların ödenme şekli ve ekonomik bunalımlar yüzünden özellikle Fransa ile ilişkiler gerginleşmişse de Türkiye'nin istediği şekilde çözümlenmiştir.

E) Türkiye'nin Milletler Cemiyeti'ne Girmesi (18 Temmuz 1932)

Barışçı olduğunu kanıtlamak ve dünya barışına katkıda bulunmak isteyen Türkiye, etkisinin olmadığına inanmasına rağmen Milletler Cemiyeti'ne üye oldu. Cemiyeti yönlendiren İngiltere ile ilişkiler gelişmiştir.

F) Balkan Antantı (9 Şubat 1934)

Almanya ve İtalya'nın aşırı silahlanması ve İtalya'nın Balkanlar'da ve Akdeniz'de egemenlik kurmak istemesi paktın oluşmasına neden oldu. Türkiye, Yunanistan, Yugoslavya ve Romanya arasında pakt gerçekleştirildi.

Not: Böylece Türkiye batı sınırını güvence altına almıştır. **Bulgaristan katılmamıştır.**

G) Montrö Boğazlar Sözleşmesi (20 Temmuz 1936)**GENEL**

Almanya ve İtalya'nın saldırgan tutum takınması sonucu Boğazlar'ın güvenliğinin kalmadığını, silahsızlanma çabalarının başarılı olmadığını ve şartların değiştiğini ileri süren Türkiye, Boğazlar ile ilgili bir toplantı düzenlenmesini istedi. Montrö Boğazlar Toplantısında Rusya'nın karşı çıkmasına rağmen, İngiltere ve Fransa'nın desteğiyle istediğimiz kararlar alınmıştır.

MADDELER

- Boğazlar Komisyonu kaldırıldı, idaresi Türkiye'ye bırakıldı.
- Türkiye boğazların her iki yakasını silahlandırabilecekti.
- Barış zamanında ticaret gemilerinin Boğazlar'dan geçişleri serbest olacak, savaş gemilerinin geçişleri ise izne tabi olacaktır.
- Savaş zamanında Boğazlar'ı istediği gibi açıp kapatabilecekti.

SONUÇ

Lozan Anlaşması'nın ulusal egemenliğimizi zedeleyen maddesi ortadan kaldırıldı. Türk toprakları arasında bütünlük sağlandı. Türkiye'nin boğazlara tek başına sahip olmasıyla dünya devletleri arasındaki değeri arttı.

📌 NOT: 1921 yılında Çekoslovakya, Romanya ve Yugoslavya arasında Küçük Antant, 1925 yılında Almanya ve Fransa arasında Lokarno Antlaşması, 1928 yılında Fransa ve ABD arasında Kellogg Paketi kurulmuştur.

H) Sadabat Paketi (8 Temmuz 1937)

İtalya'nın Habeşistan'a saldırması ve güneyde yayılcı politika izlemesi karşısında Türkiye, Irak, İran ve Afganistan arasında kuruldu. Türkiye güney ve doğu sınırlarını güvence altına almış oldu. **Suriye katılmamıştır.**

I) Hatay'ın Anavatan'a Katılması (30 Nisan 1939)

Fransa'nın 1936'da Suriye'den çekilmesi üzerine 1921-Ankara Antlaşması'na dayanan Türkiye'nin müracaatıyla Hatay'ın bağımsızlığı kabul edildi. 2 Eylül 1938'de Hatay Cumhuriyeti kuruldu. Daha sonra Hatay Meclisi Türkiye'ye katılma kararı aldı (30 Nisan 1939).

📌 Not-1: Yeni Türk Devleti'nin sınırları kesinleşmiş oluyordu.

XIX) II. DÜNYA SAVAŞI (1939 - 1945)

SEBEP

- İtalya ve Almanya'nın saldırgan tutumları
- Komünizm tehlikesinin artması
- I. Dünya Savaşı sonunda Almanya'nın imzaladığı Versay Antlaşması'nın etkisi
- İtalya'nın, I. Dünya Savaşı'ndan galip bir devlet olarak çıkmasına rağmen aradığını bulamaması (Paris Barış Konferansı)
- Japonya'nın sömürgeci faaliyetlere girişmesi

SÜREÇ

Almanya'nın Polonya'ya saldırmasıyla başlamıştır. Japonya'nın Pearl Harbour'a saldırmasıyla 1942'de ABD de savaşa katılmıştır.

Müttefiklerin Sicilya ve Normandiya çıkarmalarıyla önce İtalya, sonra Almanya, Hiroşima ve Nagazaki'ye atılan atom bombalarından sonra da Japonya teslim olmuştur. Böylece II. Dünya Savaşı son bulmuştur.

Mihver Devletleri: Almanya, İtalya, Japonya

Müttefik Devletler: İngiltere, Fransa, Rusya, ABD

Not: Türkiye II. Dünya Savaşı'nda tarafsızlığını korumaya çalışmıştır. Fakat savaş sonrası görüşmelere katılabilmek için 23 Şubat 1945'te Mihver Devletlerine savaş ilan etmiştir.

SONUÇ

- Almanya, İtalya ve Japonya sömürgelerini kaybettiler.
- Almanya ikiye ayrıldı, rejim değişikliği oldu.
- İtalya, Kuzey Afrika'dan çekildi, Libya kuruldu, On İki Ada'yı Yunanistan'a bıraktı.
- Birleşmiş Milletler Cemiyeti kuruldu (1945).
- Yahudilere Filistin'de "İsrail Devleti" kuruldu (1948).
- İngiltere'nin sömürgeleri bağımsızlıklarına kavuştular (Mısır, Hindistan).
- ABD, İngiltere ve Sovyetler Birliği Yalta'da bir araya gelerek dünyayı nüfuz bölgelerine ayırdılar. (Yalta Konferansı)
- Savaş sonrası SSCB'nin komünizmi yayma çalışmalarına karşı NATO (Kuzey Atlantik Pakti) kuruldu (1949).

- NOT:** Türkiye 1952'de Kore Savaşı'ndaki yardımları dolayısıyla NATO'ya dahil edildi.
- OECD (Avrupa Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Teşkilatı) 1947'de; Avrupa Konseyi 1949'da kuruldu.
 - NATO'ya karşı Sovyetler Birliği liderliğinde Varşova Paktı kuruldu (1955).

- NOT:** Türkiye, Yunanistan, Romanya ve Yugoslavya arasında Balkan Paktı (1954); Türkiye, İran, Irak, Pakistan ve İngiltere arasında Bağdat Paktı kuruldu (1955).
- İlk kez atom bombası kullanıldı.

XX) ANAYASALAR

1921 Teşkilat-ı Esasiye

- Egemenlik kayıtsız şartsız millete aittir. (Millet egemenliği hukuki geçerlilik kazandı).
- Yürütme ve Yasama TBMM'de toplanmıştır.
- Türkiye, TBMM tarafından yönetilir, hükümeti TBMM Hükümetidir.
- Şeriat hükümlerini uygulama, kanun koyma, kaldırma, antlaşma yapma TBMM'ye aittir.
- Valiler TBMM Hükümeti tarafından atanır.
- Bakanlar Kurulu başkan ve üyeleri TBMM tarafından gizli oyla, salt çoğunlukla seçilir.
- Bakanlık görevi ile başbakanlık aynı anda yapılabilir.

Nitelikleri:

- Askeri zafer sonucudur (I. İnönü).
- Anayasadan çok ihtilal beyannamesine benzer.
- Tüm yetki meclisindir.
- Meclis hükümeti sistemi getirilmiştir.
- Osmanlı Devleti yok sayılmıştır.
- Şeriat maddesi ile Halifelik etkisiz kılınmış, oluşabilecek tepkiler önlenmiştir.

1924 Teşkilatı-ı Esasiye

1921 Anayasası o günün şartlarında hazırlanmıştı. Kurtuluştan sonra da günün ihtiyaçlarını karşılayamıyordu. O sebeple 105 maddelik yeni bir anayasa hazırlandı. Buna göre:

- Devletin dini İslam, dili Türkçe, başkenti Ankara'dır.
- Türkiye bir cumhuriyettir.
- Egemenlik kayıtsız şartsız ulusundur.
- TBMM üyeleri 4 yılda bir seçilir.
- Seçmen yaşı 22, seçilme yaşı 30'dur.
- Yasama, yürütme TBMM'ye aittir. Yürütme, Bakanlar Kurulu eliyle yapılır.
- Cumhurbaşkanı, TBMM tarafından kendi üyeleri arasından 4 yıllığına seçilir. Yeniden aday olabilirler. Başbakanı atar, başbakan da bakanların atamalarını yapar, Cumhurbaşkanı'nın onayına sunulur.

Not-1: 1921 ve 1924 Anayasaları laik nitelikte değildir. 1928'de çıkarılan bir kanunla "Devletin dini İslam'dır." maddesi Anayasa'dan çıkarılmıştır. Böylece 1924 Anayasası laik hale gelmiştir. Ancak laiklik ilkesi 1937 yılında eklenmiştir.

Not-2: 1921 ve 1924 Anayasaları'nda "güçler birliği ilkesi" geçerlidir.